Approved by the text Book Committee for the School uses (Vide) Fort St. George Gazette dated 11-5-1926 Part B-of Page 190 and as a text book for T. S. L. C. examination 1935.

భక్తమందారము

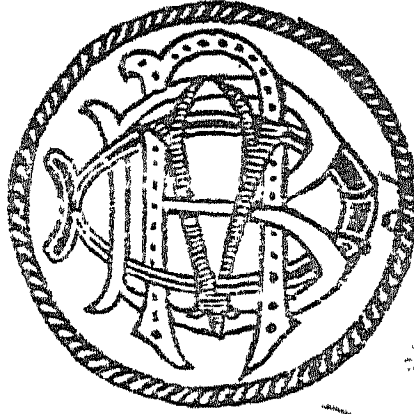
ఇయ్యది

రాజమహేంద్రవరమునందలి మ్యునిసిపల్

హైస్కూలునందు సహాయాంధ్రోపాధ్యాయుండగు

బాలదారి వీరనారాయణదేవుగారిచే

రచియింపబడియె.

మూడవకూర్పు

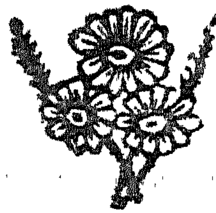
రాజమహేంద్రవరము

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్సునందు ముద్రితము

1934

[వెల 0—10—0

విషయసూచిక

వి జ్ఞా ప న ము

ఆర్యమహాశయులారా!

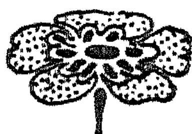
భరతవర్షమునఁ బ్రాచీనమధురభాషలగు సంస్కృతాంధ్రములు రాజావలంబనము సన్నగిల్లిననాఁటఁగోలె నిస్సారబీజములై యాంధ్రభూమిని మొలకలెత్తి విజృంభింపకుండుట భాషాకృషి యొనరించు కవికర్షకులకు స్వానుభవవిషయము. నిరంతరము తాళీదళసంపుటప్రకరకాంతారవీథులఁ గ్రుమ్మరుచు జీవితమంతయు భాషాభగవతిసేవకే యర్పించిన పండితప్రకాండులు మూడుపదులరూకలతో మువ్వూను గడవఁబెట్టుకొనుచు నామమాత్రావశిష్టులై నడయాడుచున్న సంగతియు బ్రాజ్ఞు లెఱుంగనిది కాదు. దానంజేసి పండితజనాదరణము ప్రభుకోటిహస్తములనుండి ప్రజాసామాన్యముచేతఁ బడినది. కాలక్రమమున దేశకాలపరిస్థితులతోఁ బాటు భాషాపటుత్వమును సడలిన కారణమున నేమి, ఆధునిక యువజనాళికిఁ గావ్యనాటకాలంకారపరిచితి గగనకుసుమ మగుట నేమి, యుద్గ్రంథముల కాదరణము శశవిషాణప్రాయ మైనది. విద్యార్థికోటికి పాటవము లేని బూటకపుపొత్తముల మొత్తములే చిత్తముల కాదర్శములగు నుత్తమగ్రంథములైనవి. పండితులకు గండపెండెరములు, బంగారుపల్యంకులు, అగ్రహారములు స్వప్నగతభాగ్యము లైనవి. దైవోపహతులగు పెక్కండ్రు గ్రంథ

మానదు. అయిన నేమి? ప్రాచీనకవీంద్రులహృదయగహ్వరములనుండి యవిచ్ఛిన్నముగఁ బ్రవహించుచు వచ్చిన భాషా స్రవంతినిం బడి యథేచ్ఛముగ నీఁదులాడుటంజేసియో, తచ్ఛికరబృందము హత్తుకొన మెత్తవడిన చిత్తవృత్తిని మరలింపఁ జాలమినో, యిందు బెద్దలసుద్దులనే యొద్దికమీఱ నుద్దీపింపఁ జేయఁగలిగితి. రెండియుఁ జిరకాలముననుండి లేఁబ్రాయంపుఁ గుఱ్ఱలవిచిత్రభావములతోను వింతపాండితితోను నిరంతరము పరిచయము గలిగిన మాతృభాషాబోధకుఁడ నగుటంబట్టియుఁ బెక్కుతెలుఁగు లగు పఠనీయగ్రంథములను బోధించిన స్వానుభవమునుబట్టియు నున్నతపాఠశాలయందలి పైతరగతుల తరుణవయస్కుల కిట్టిగ్రంథములే పఠనార్హము లని తోఁచిన కతంబున నిట్టిదగు గ్రంథరచనకుఁ బూనుకొంటి. మఱియు నీనడుమ స్కూలుఫైనలువిద్యార్థులకు సహాయపరీక్షాధికారిగ నుండుట సంభవించుటచే వివిధప్రాంతములయందలి బాలకుల భాషాజ్ఞానమునకుఁ బరిచితుఁడ నైనవెనుక నా మొదటియభిప్రాయము మఱింత బలపడినది. నవీనభాషాయుగమునందలి విద్యార్థులు మాతృభాషాస్వరూపమును గుర్తెఱుంగఁజాలక పరభాషాపటుత్వము నలవఱుచుకొననేరక ప్రాలుమాలికతో రెండింటికిని జెడిన రేవణులై మానసక్షేత్రములు బీడువడ గోడు గుడుచుచున్నారు. వీరిలోఁ గొందఱు భారతీయుల కేడుగడ యనఁదగిన ప్రామాణ్యగ్రంథరాజముల స్వరూపము నైన నెఱుంగరు. మధురవాఙ్మయసౌధవీధిని జేరుటకు కావ్య

నాటకాలంకారక నాటములను దెఱచి విద్యార్థిలోకమునకు స్వాగతమిచ్చి యస్తంగతులయిన కవిసమ్రాట్టుల పవిత్రనామము లైన నెఱుంగరు. రామచంద్రా! న్యాయనైతి కాదు కాని సీతారాములపరస్పరసంబంధము నైన నెఱుంగ రనుటలో నతిశయోక్తి లేదు. భాషాజ్ఞానము పూజ్యము. కావున విద్యార్థిదశయందు భాషాజ్ఞానమును గూలంకషముగ నలవఱచుకొనుట కనువగు నుత్తమగ్రంథములనే బాలకు లధ్యయనము సేయుట శ్రేయోదాయకము. మఱియు సుప్రసిద్ధచరిత్రాత్మకు లయిన వీరపూరుషుల పవిత్రజీవితములకుఁ బురాణయుగము నాఁటి మహాత్ముల కథాసంవిధానములే యాదర్శము లని యను భవజ్ఞు లగు విజ్ఞులు తలంపక మానరు. కావుననే దైవభక్తికిని నాత్మగౌరవమునకును మూలకందమై మధురకవితాలహరిం బడి లోకతృష్ణను శాంతింపఁజేసిన కవిసార్వభౌముఁడగు బమ్మెర పోతనామాత్యునిచే విరచిత మగు మహాభాగవతమందలి భక్తుల ధార్మికజీవితములతో విద్యార్థుల భావిజీవితములను బ్రోది సేయుటకై యత్నించినాఁడ. భాషయు భావములును జాలమట్టున కందుండియే పొందుపఱుపఁబడినవి. కావునఁ బాఠకుల శ్రేయోభివృద్ధులను గాంక్షించు నాయీప్రయత్నమునకు విద్యాశాఖాధికారులును, స్థానిక పాలనాధికారులును ముఖ్యముగఁ దోడి దేశభాషాపండితులును దోడ్పడిననే గాని యయ్యది ఫలియింపనేరదు. మఱియు నిక్కాలమున దేశభాషలు తలలెత్తి స్వేచ్ఛాప్రచారము గావింపవలయు నన్న,

తద్భాషాపండితులు తమ పాండిత్యప్రకర్షమునకుఁ దగిన సత్కారముల నందవలయు నన్న, నందులకుఁ బ్రజాదరణ ముతోఁ బాటు ప్రభుత్వసానుభూతియు నందవలయును గదా! గ్రంథరచనావిధానమందలి నెరసుల నరసి యీసడింపక దోస ములం దెల్పి నాచే సవరింపఁజేయుటకై సరససాహిత్యచక్ర వర్తులకుఁ బ్రణతు లొనరించుచున్నాఁడ. ప్రేమభరంబున గ్రంథసంస్కరణమునకై సర్వవిధములఁ దోడ్పడిన బ్రహ్మశ్రీ జనమంచి వేంకటరామసుధీమణికిని నాళము కృష్ణరాయకవి మిత్రునకును హృదయపూర్వకాభివందనము లర్పించుచు వారల కప్పరమేశ్వరుం డితోధికౌన్నత్యములఁ బ్రసాదించుఁ గాక యని వేఁడుచున్నాఁడ.

ఇట్లు
విబుధజనవిధేయుఁడు
బాలదారి వీరనారాయణదేవు

తద్భాషాపండితులు తమ పాండిత్యప్రకర్షమునకుఁ దగిన సత్కారముల నందవలయు నన్న, నందులకుఁ బ్రజాదరణముతోఁ బాటు ప్రభుత్వానుభూతియు నుండవలయును గదా! గ్రంథరచనావిధానమందలి నెరసుల నరసి యీసడింపక దోసములం దెల్పి నాచే సవరింపఁజేయుటకై సరససాహిత్యచక్రవర్తులకుఁ బ్రణతు లొనరించుచున్నాఁడ. ప్రేమభరంబున గ్రంథసంస్కరణమునకై సర్వవిధములఁ దోడ్పడిన బ్రహ్మశ్రీ జనమంచి వేంకటరామసుధీమణికిని నాళము కృష్ణరాయకవి మిత్రునకును హృదయపూర్వకాభివందనము లర్పించుచు వారల కప్పరమేశ్వరుం డితోధికౌన్నత్యములఁ బ్రసాదించుఁ గాక యని వేఁడుచున్నాఁడ.

ఇట్లు
విబుధజనవిధేయుఁడు
బాలదారి వీరనారాయణదేవు

భక్తమందారము

ప్రహ్లాదుఁడు

శ్రీమదాంధ్రభాగవతనిర్మాణచాతురీధురీణుఁ డగు బమ్మెర పోతనామాత్యుని భక్తిసముద్రమునుండి కవితాభావతరంగవిజృంభణము కతంబున బయల్వెడలిన దివ్యతేజోమణియై దైత్యాటవీసంజాత హరిచందనమై సత్పురుషలోకమూర్ధాభిషిక్తుఁడై యాసేతుశీతనగవాస్తవ్యులహృద్వీథులనిండి వెలుఁగొందు భక్తజనశేఖరుఁడు ప్రహ్లాదుఁడు. దానవకులశిరోమణి యగు హిరణ్యకశిపునకు సుగుణాలలామయు సాధ్వీమతల్లియు నగు లీలావతియందు జనియించిన పుత్రరత్నము. ముముక్షువుల పాదపూజ లందుచు ముల్లోకముల సంచరించు పరమభాగవతోత్తముఁడు మునికుల సార్వభౌముఁడు నగు నారదమునీంద్రుని ప్రియశిష్యుఁడు. చరాచరజంతువర్గమునందును దనయందును సమహితత్వమును గాంక్షించువాఁడు. పెద్దలఁ గాంచి సేవకునిలీలఁ దద్దయు వినతు లొనరించువాఁడు. అన్యకాంతామతల్లుల నవలోకించినంతనే మాతృభావన చేసి మన్నించువాఁడు. దీనజనప్రకరమును గాంచి ధర్మవాత్సల్యమున జననీజనకుల చాడ్పునఁ బోషింపఁ దలపోయువాఁడు. సఖులయెడ గురుజనంబులయెడ సోదరభావమును దైవతభావ

మును జూపుచు హాస్యలీలావిలాసముల నైన బొంకి యెఱుఁగని నిష్కలంక ప్రభావిభాసితుఁడు. మఱియు నాకారజన్మవిద్యార్థ వరీయుండైనను గర్వసంగతుఁడుకాఁడు. వివిధమహానేకవిషయ సంపన్నుఁడైనను బంచేంద్రియములకు లోఁబడనివాఁడు. భవ్య వయోబలప్రాభవసమన్వితుఁడైనను కామరోషాదులఁ గ్రందు కొనఁడు. కామినీప్రముఖభోగములఁ దులతూఁగుచున్నను వ్యసనసంసక్తిలేని ధీరుఁడు. ఇట్టి చిత్రచరిత్రములతోఁ గూడిన యీభక్తజనపారిజాతుని కథాసంవిధానము భారతసంతాన మునకు మార్గదర్శకమై పరిఢవిల్లుఁ గాక!

ప్రహ్లాదుని పినతండ్రి యగు హిరణ్యాక్షుని మరణము నకుఁ గారణభూతుఁడగు శ్రీమహావిష్ణువును సాధింప సమ కట్టి తండ్రి హిరణ్యకశిపుఁడు తపం బొనర్ప మందరాచలము నకుఁ బోయె. తల్లి యింద్రునిచేఁ జెఱపట్టఁబడి దేవమౌని కటాక్షవీక్షణమున విడివడి నాథురాకను మదిలో వాంఛిం చుచు మనోవాక్కాయముల దోషరహితయై మౌనిశుశ్రూ షలు సేయుచు కాలము గడపుచుండె. అత్తఱి జగదుద్ధారక మగు తారకమంత్రరాజమును గర్భకుహరముననే యభ్యసించి భూమి కవతరించిన మహాభాగుఁ డీ ప్రహ్లాదుఁడు.

తపోలబ్ధికై మందరాద్రి కరిగిన దైత్యరాజు పద్మ గర్భునిఁగూర్చి యుగ్రతపము చేయ నారంభించె. ఆతని తపః ప్రభావానలజ్వాలలకుఁ దాళఁజాలక సురగణము లెల్లఁ గమ లాసను నాశ్రయించి తద్వృత్తాంతమును విన్నవించుకొనిరి.

అంచుల కానలుమొగంబుల వేల్పు సపరివారముగ దానవ భర్తకుఁ బ్రత్యక్షమై యభీప్సితముల ననుగ్రహించె. హంస వాహనుని యనుగ్రహంబు కతంబున నమోఘవరంబుల నంది దితినందనుఁడు గర్వాతిరేకమున గంధర్వయూథమును గజిబిజి యొనర్చె. సురల నసురసురు గావించె. యక్షకిన్నర కింపురుషుల బలిమిమై బాధింపఁ జొచ్చె. యాగము లొనరించు భూభాగములకుఁ జేరి హవిర్భాగములఁ దానె స్వీకరింప మొదలిడె. తుదకు సునాసీరునిఁ బదభ్రష్టుని గావించి సుధర్మామధ్యపీఠము నాక్రమించె. ఇట్లు దిగ్విజయమును జేకొని యాతఁడు పుత్రసందర్శనోత్సాహము రెట్టింప స్వగృహాభిముఖుఁ డయ్యె.

బంగరుపానువునఁ బవ్వళించి కేశవనామసంస్మరణ మొనరించు తనూజాతు నుపలక్షించి దనుజాధినాథుఁ డాగ్రహవ్యగ్రుఁడై కర ముద్దీపించె. శత్రునామసంకీర్తనము చేయు బాలకునిఁ జక్కఁజేయ సర్వవిధములఁ బ్రయత్నించి విఫలమనోరథుఁడయ్యె. కన్నకుమారుని గరువతనమునకు హృదయ మెఱియసాగె. "అక్కటా! శత్రుదుర్నిరీక్ష్యప్రతాపుండ నగు నా సన్నిధానమున, నరాతిమత్తేభకుంభస్థలవిదారణాంకుశమగు నా కరవాలమున్ముందర, నెంతటి యద్భుతచరిత్రము లుద్భవించిన" వని వితర్కింప మొదలిడె. ఇట్లు పెద్దయుం బ్రొద్దు చింతించి, కానిమ్ము చూచెదం గాక యని కుమారునిఁ జేరఁ జీరి సాంత్వనవచనముల "వత్సా! ఐహికాముష్మికసుఖంబులకు విద్యయే దివ్యసాధనము. చదువనివాఁ డజ్ఞుం డగు.

నగసద్వివేకచతురుండవై విరాజిల్లుటకు విద్యానిధివి గమ్ము. నైళంబ గురుకులవాసముగావింపు" మని హెచ్చరించి ప్రచండ వితర్కు లగు చండామర్కుల రావించి వారలం గాంచి యి వ్విధంబున వాక్రుచ్చె. "సుధీవరులారా! వీఁడె నా కుమారుఁడు. విద్యాగంధశూన్యుఁడై యంధప్రక్రియ నున్నవాఁడు. మదీయప్రతాపోజ్జ్వలజ్వాలనం బించుకయేని యెఱుంగఁడు. వీనిని గారుణ్యామృతచిత్తమున గ్రంథపరిచితునిఁ గావించి నీతివిశారదునిఁగా దిద్దుఁడు. మీరు మాకు గురువులు, పెద్దలు, ఆత్మబంధువులు, కారుణ్యచిత్తులు. వీనిని శిక్షించి రక్షింప మీరె సమర్థులు. వేయేల? మీదె భారము" ఇట్లు వచియించి కుమారుని వారి కొప్పగించెను.

చరాచరభూతవర్గమున నాత్మసారూప్యము గాంచువానిని, దీనవత్సలుని, పరకాంతాపరాఙ్ముఖుని, పంచేంద్రియాతీతుని, కామరోషవివర్జితుని, సుగుణగణవిరాజితుని, బ్రహ్లాదుని వెంట నిడుకొని గురువులు స్వగృహాభిముఖులైరి. పిమ్మట తరుణవయస్కు లగు నసురకుమారుల సహపాఠకులఁ జేసి పాఠయోగ్యము లగు శాస్త్రరాజములఁ బఠింపింప సాగిరి. పంచాబ్దంబులవాఁ డగు నబ్బాలుఁడు గుర్వవిధేయుఁడు గాక చెప్పినదెల్ల మచ్చికమీఱ గ్రహించుచు సూక్ష్మబుద్ధియై మెలంగసాగె. కాని విశేషశేముషీ ప్రభావసంపన్నుం డగుటచే గురుప్రబోధము మిథ్యాస్వరూప మని గ్రహించి నిరంతరము శ్రీమన్నారాయణచరణసేవాధురీణుఁడగుచు మెలఁగుచుండెఁ.

కతిపయదినములు గడచుదనుక నిరీక్షించి దనుజాధినాథుఁ డొక్కదివసమునఁ గుమారవిద్యాపరిశ్రాంతిని దిలకింపఁ గోరి యబ్బాలకుని జీరఁ బనిచె. కేశవచింతనామృతరసంబు నాస్వాదించుచుఁ గాలక్షేపము చేయు నక్కుమారవరుండు పితృశాసనము పాలించుచు దానవభర్తను సమీపించె. ఇట్లరుదెంచిన పుత్రరత్నముం గాంచి తండ్రి మించిన ప్రేమానుబంధమునఁ గౌఁగిలించి దీవించి నెమ్మ మారసి యంకపీఠమున నధివసింపఁజేసె. మఱియుఁ బుత్రగాత్రపరిష్వంగమున రోమాంచితగాత్రుఁడై "వత్సా! నీహృద్వీథిని భద్రంబగు విషయం బెయ్యది ముద్దు లొలుకఁ బలుకవే" యని వాక్రుచ్చె. అందుల కాయర్భకుఁడు నిర్భరానందసంభరితుఁడై "నిశాచరాగ్రణీ! మతిభ్రమణంబున సంసారాంధువునఁ బరిభ్రమింపక 'మీరు మే' మను భిన్నత్వమును వీడి దివ్యకళాధాముండగు విష్ణుదేవుని శరణంబు సొచ్చుటయే మే" లని వచించె. ఇట్లు వచియించు ప్రహ్లాదుని గాంచి "తండ్రీ! నీవర్తనము గడుఁ జిత్రముగఁ దోఁచుచున్నది. దానవశ్రేణికిఁ గృతాపరాధుఁడగు వైరివీరుని గొనియాడుట భావ్యమే? వత్సా! సురాధినాథుల స్రుక్కించుటయో, యక్షకిన్నరగంధర్వనాగపతుల నుక్కడంచుటయో, కావించి వంశపావనుఁడవుగమ్ము. హరి యని గిరి యని వదరుచు వృథాకాలక్షేపము గావించి మోహాంధుఁడవై నశియింపకు" మని నిలింపవైరి మందలించె. హరిభక్తివిదూరుం డగు తండ్రిమాటలు విని

పురోహితుని దిక్కు మొగంబై ప్రహ్లాదుఁ డీక్కరణిం జెప్ప దొరకొనె. "బ్రాహ్మణోత్తమా! అయసము నయస్కాంతము వలె నాచిత్తమును హృషీకేశుపాదారవిందయుగళి సమాకర్షించుచున్నది. కొందఱజ్ఞులు వ్యక్తిభేదము గల్పించుకొని జిజ్ఞాసాపథమున మూఢులై పరంధాముని దర్శింపనేరరు. నిర్మలమై గంభీరమై మధురసుధారసనంభరిత మగు దివ్యతేజోవికాసమున వెలుఁగొందు చిద్రూపుని గళ్యాణసాగరుని గాంచి తనివినొందిన డెందము బక్కదైవముల నాశ్రయించి తృప్తిఁ జెంద నేర్చునే?" ఇవ్విధంబున ముచ్చటించు దైత్యార్భకుని గాంచి సురారాతి రోషకషాయితాత్ముఁడై విజృంభింపఁ దొడఁగె. భీకరమూర్తి యగు నాతనిని శాంతుం జేసి గురువులు వెండియు నుద్దండముగ దండించి యీతని జక్కఁ జేయుదుమని చెప్పి బాలకుని దోడ్కొనిపోయిరి.

అనంతరము వారా రాక్షసరాజనందనుని సామదానభేదదండములఁ జక్కంబఱిచి త్రివర్గపారవిధానము నేమరకుండుమని పలుమాఱు హెచ్చరించుచు దానవేశ్వరుని సన్నిధానమునకుఁ గ్రమ్మఱఁ దోకొనిపోయి "రాజా! నీతిపారగుఁడైన కుమారకుని విద్యాప్రాభవమును బరీక్షింపవే" యని మనవి యొనర్చుకొనిరి. హరిహరాదుల కందఁగారాని భక్తిప్రాభవమునఁ జెన్నారువాని, మాధవానుచింతనమున మేను మఱచువాని, సర్వప్రపంచము శ్రీవిష్ణుమయ మని భావించువాని, కారుణ్యవివేకాదిలక్షణములు మూర్తీభవించిన ట్లమరువాని,

పురోహితుని దిక్కు మొగంబై ప్రహ్లాదుఁ డీకరణిం జెప్ప దొరకొనె. "బ్రాహ్మణోత్తమా! ఆయసము నయస్కాంతము వలె నాచిత్తమును హృషీకేశుపాదారవిందయుగళి సమాకర్షించుచున్నది. కొందఱజ్ఞులు వ్యక్తభేదము గల్పించుకొని జిజ్ఞాసాపథమున మూఢులై పరంధాముని దర్శింపనేరరు. నిర్మలమై గంభీరమై మధురసుధారససంభరిత మగు దివ్యతేజోవికాసమున వెలుఁగొందు చిద్రూపుని గళ్యాణసాగరుని గాంచి తనివినొందిన డెందము బక్కదైవముల నాశ్రయించి తృప్తిఁ జెంద నేర్చునే?" ఇవ్విధంబున ముచ్చటించు దైత్యార్భకుని గాంచి సురారాతి రోషకషాయితాత్ముఁడై విజృంభింపఁ దొడఁగె. భీకరమూర్తి యగు నాతనిని శాంతుం జేసి గురువులు వెండియు నుద్దండముగ దండించి యీతని జక్కఁ జేయుదు మని చెప్పి బాలకుని దోడ్కొనిపోయిరి.

అనంతరము వారా రాక్షసరాజనందనుని సామదానభేదదండములఁ జక్కంబఱిచి త్రివర్గపాఠవిధానము నేమరకుండు మని పలుమాఱు హెచ్చరించుచు దానవేశ్వరుని సన్నిధానమునకుఁ గ్రమ్మఱఁ దోకొనిపోయి "రాజా! నీతిపారగుఁడైన కుమారకుని విద్యాప్రాభవమును బరీక్షింపవే" యని మనవి యొనర్చుకొనిరి. హరిహరాదుల కందఁగారాని భక్తిప్రాభవమునఁ జెన్నారువాని, మాధవానుచింతనమున మేను మఱచువాని, సర్వప్రపంచము శ్రీవిష్ణుమయ మని భావించువాని, కారుణ్యవివేకాదిలక్షణములు మూర్తీభవించిన ట్లమరువాని,

విష్ణుసేవామృతమత్తచిత్తమున వర్తించి తరియింపు" మని మిన్నకుండె. ఔవురే! బాలకుని హృదయఫలక మెంత పరిశుద్ధముగఁ బ్రకాశించుచున్నది! వాక్కు లెంతకోమలములు! భావ మెంత గంభీరము!

అంత నాసురాంతకవైరి దుర్దాంతక్రోధఘూర్ణమాన మానసుఁడై కంపింపఁ దొడఁగె. చిత్త ముత్తిలపాటున స్వాయత్తముగా నుండె. ఇందులకు గురువుల యవివేకమే కారణమని మండిపడుచుండె. బాలకునికి దుర్నీతులు గఱపి కొంపకుఁ జిచ్చుపెట్టినవారు గురుబ్రువు లని నిందింపఁ బూనె. ప్రహ్లాదుఁడు పుత్రాకారమున దేహమున వ్యాపించిన మహావ్యాధి యని తలంచి పలవింపఁ దొడంగె. తుదకు వంశనాశనహేతుభూతమగు నీబాలభూతమును మననీయరా దని కృతనిశ్చయుఁడై సేనానిని బిలిచి "ఓరీ! వీనిని సత్వరముగఁ దోడ్కొని పోయి బాలుఁ డనక, రాచబిడ్డఁ డనక, కృపాసింధుఁ డనక, లోకమాన్యసంశీలుఁ డనక, నిరపరాధి యనక భిండివాల ముద్గర గదాభీలఘాతములచే నొప్పించి తుత్తునియలుగ మేను ఖండించి మడియఁ జేయు" మని యాన తిచ్చె.

అక్కటకటా! బాలుని, హరిభక్తిప్రభావిశాలుని, సుగుణాలవాలుని, సుందరాకారుని, లోకపవిత్రచారిత్రుని సంహరింప జనకుఁడే కృతనిశ్చయుఁ డయ్యె! భళిరే! రాజస తామసాహంకారముల దుర్వృత్తి! దురహంకారదుర్విదగ్ధహృదయుఁ డగు రాక్షసకులపాంసనునకు హరిభక్తితత్పరుఁ

విష్ణుసేవామృతము త్తచిత్తమున వర్తించి తరియింపు" మని మిన్నకుండె. బాపురే! బాలకుని హృదయఫలక మెంతో పరిశుద్ధముగఁ బ్రకాశించుచున్నది! వాక్కు లెంతకోమలములు! భావ మెంత గంభీరము!

అంత నాసురాంతకవైరి దుర్దాంతక్రోధఘూర్ణమాన మానసుఁడై కంపింపఁ దొడఁగె. చిత్త ము త్తలపాటున స్వాయత్తముగా నుండె. ఇందులకు గురువుల యవివేకమే కారణమని మండిపడుచుండె. బాలకునికి దుర్నీతులు గఱపి కొంపకుఁ జిచ్చువెట్టినవారు గురుబ్రువు లని నిందింపఁ బూనె. ప్రహ్లాదుఁడు పుత్రాకారమున దేహమున వ్యాపించిన మహావ్యాధి యని తలంచి పలవింపఁ దొడంగె. తుదకు వంశనాశనహేతు భూతమగు నీబాలభూతమును మననీయరా దని కృతనిశ్చయుఁడై సేనానిని బిలిచి "ఓరీ! వీనిని సత్వరముగఁ దోడ్కొని పోయి బాలుఁ డనక, రాచబిడ్డఁ డనక, కృపాసింధుఁ డనక, లోకమాన్యసంశీలుఁ డనక, నిరపరాధి యనక భిండివాల ముద్గర గదాభీలఘాతములచే నొప్పించి తుత్తునియలుగ మేను ఖండించి మడియఁ జేయు" మని యాన తిచ్చె.

అక్కటకటా! బాలుని, హరిభక్తిప్రభాపిశాలుని, సుగుణాలవాలుని, సుందరాకారుని, లోకపవిత్రచారిత్రుని సంహరింప జనకుఁడే కృతనిశ్చయుఁ డయ్యె! భళిరే! రాజస తామసాహంకారముల దుర్వృత్తి! దురహంకారదుర్విదగ్ధ హృదయుఁ డగు రాక్షసకులపాంసనునకు హరిభక్తితత్పరుఁ

యోమహాపన్నశరణ్యా!' యని హరినామసంకీర్తన మొనరిం చునే కాని క్లేశమున కోహటింపఁడు. అట్టి పరమభక్తుని దివ్య ప్రభావమునకు వెఱఁగందె దనుజేశ్వరుఁడు వానికి ధర్మార్థ కామముల నుపదేశింపుఁడని గురుకుమారుల కానతిచ్చి పంచె. వారును మహాప్రసాద మని వానిం గొనిపోయి శక్తివంచనము సేయక బోధింపసాగిరి.

జ్ఞానసింధు వగు నబ్బాలుఁడు గురూపదిష్టశాస్త్రముల యందు భ్రమఁ జెందక యతీతుఁడై సతీర్థబృందమునకుఁ బరమభాగవతధర్మము లుపదేశించి వారల నెల్ల నారాయణ చరణారవింద సేవాపరాయణులఁ గావింప నుద్యోగించుచుండె. అబ్బాలకుని యపారవిజ్ఞానమునకుఁ దోడివిద్యార్థు లబ్బుర మందుచుఁ బరమభాగవతధర్మముల నుపన్యసించు ప్రహ్లాదుని విలోకించి యిట్టు లనిరి. "గుణాఢ్యుఁడా! మన మెల్లరము గురు కులవాసమున భార్గవకుమారులయొద్ద ననేకశాస్త్రసంప్రదా యములను వినుచుంటిమి. వేఱొక సద్గురుఁడు కానరాఁడు. రాజభవనప్రవేశ మన్ననో మువ్కంటికి నైన సాధ్యపడదు. నీ వన్ననో యెన్నఁడును వెలికిఁ జని యెఱుంగవు. ఏ మహో దారచారిత్రుఁడు నీ కీయంతమతిప్రకాశమున కేక్రియఁ దోడ్ప డియెనో వివరింపుము. ఇంతటినుండియు మాస్వాంతముల యందు నిన్నే సేవింతుము. రాజ వని భావింతుము. బహు మానములఁ గావింతుము." ఇత్తెఱంగునఁ దన్నుఁ బరిపరివిధ ముల బ్రస్తుతించు దైత్యనందనులకు భాగవతకులాలంకారుఁ

యోమహాపన్న శరణ్యా!' యని హరినామసంకీర్తన మొనరిం చుచునే కాని క్లేశమున కోహటింపఁడు. అట్టి పరమభక్తుని దివ్య ప్రభావమునకు వెఱఁగంది దనుజేశ్వరుఁడు వానికి ధర్మార్థ కామములు లుపదేశింపుఁడని గురుకుమారుల కానతిచ్చి పంచె. వారును మహాప్రసాద మని వానిం గొనిపోయి శక్తివంచనము సేయక బోధింపసాగిరి.

జ్ఞానసింధు వగు నబ్బాలుఁడు గురూపదిష్టశాస్త్రముల యందు భ్రమఁ జెందక యతీతుఁడై సతీర్థబృందమునకుఁ బరమభాగవతధర్మము లుపదేశించి వారల నెల్ల నారాయణ చరణారవింద సేవాపరాయణులఁ గావింప నుద్యోగించుచుండె. అబ్బాలకుని యపారవిజ్ఞానమునకుఁ దోడివిద్యార్థు లబ్బుర మందుచుఁ బరమభాగవతధర్మముల నుపన్యసించు ప్రహ్లాదుని విలోకించి యిట్టు లనిరి. "గుణాఢ్యుఁడా! మన మెల్లరము గురు కులవాసమున భార్గవకుమారులయొద్ద ననేకశాస్త్రసంప్రదా యములను వినుచుంటిమి. వేఱొక సద్గురుఁడు కానరాఁడు. రాజభవనప్రవేశ మన్ననో ముక్కంటికి నైన సాధ్యపడదు. నీ వన్ననో యెన్నఁడును వెలికిఁ జని యెఱుంగవు. ఏ మహో దారచారిత్రుఁడు నీ కీపింతమతిప్రకాశమున కేక్రియఁ దోడ్ప డియెనో వివరింపుము. ఇంతటినుండియు మాస్వాంతముల యందు నిన్నే సేవింతుము. రాజ వని భావింతుము. బహు మానములఁ గావింతుము." ఇత్తెఱంగునఁ దన్నుఁ బరిపరివిధ ముల బ్రస్తుతించు దైత్యనందనులకు భాగవతకులాలంకారుఁ

ప్రవృత్తి సాగనేర్చుట! ఇంద్రాదిదిక్పాలకులు నాయందు బద్ధద్వేషు లయ్యు మదీయాజ్ఞాభంగము సేయ నోడుదురు. మాటిమాటికి కృతాపరాధుఁడగు వైకుంఠుని ప్రశంసించు నుత్కంఠచేఁ గంఠశోషను జెంద నేమిటికి? కుత్రా! వైకుంఠుఁడు నీ వన్నయట్లు వీరవ్రతదీక్షాధురంధరుం డేని నే నమరవీరుల దండించి ఖండించునాఁడు ఘోరాహవక్షోణికి రాక కుంఠీభూతుఁడు గానేల? ఓరీదుర్మతీ! ఈ సమస్తభూతశ్రేణికి నేను గాక రాజు వేఱొకఁడెవ్వఁడు కలఁడు? నేను మద్భ్రాతృహంతకుని గూర్చి సమస్తభూతధాత్రిని బలుమాఱు శోధించి విడిచితి. మనవంశమునకు నాశకరుండగు పరిపంధిచరిత్రమును వేవిధంబులఁ గీర్తించి వాని యడుగుదమ్ములను భృత్యుఁడువోలె సిగ్గుమాలి యారాధింప నేల? పందివై పినతండ్రిని జంపినవానిని వందివై పొగడెదు పిఱికిపందవు. ఇయ్యవియే నాకడఁగొట్టుపలుకు లాలింపుము. మనుగడపై నాశ కలదేని చిత్తమున వానితలఁపు కలనైన నిలువఁగూడదు. ఓయీ పసికూనా! నీ వేల యిట్లు కనుగంది పసివాడెదవు? చతుర్విధాహారముల నారగించుచు, వందిమాగధులు కైవారములు సలుపుచు వెంట రా సుందరమందయాన లొసంగెడు నివ్వాళులను స్వీకరించుచు, స్వైరవిహారములు సలుపుచు వైరిసంహారము గావించి మీమాతకు వీరమాత యను పేరు సంపాదించి చిరకీర్తియుతుఁడవు గమ్ము. బిడ్డా! పితృవాక్యమును పాలించి దొడ్డవాఁడవు గమ్మని భయనయముల బోధించె.

ప్రవర్తి సాగనేర్చుట! ఇంద్రాదిదిక్పాలకులు నాయందు బద్ధద్వేషు లయ్యు మదీయాజ్ఞాభంగము సేయ నోడుదురు. మాటిమాటికి గృతాపరాధుఁ డగు వైకుంఠుని బ్రశంసించు సుతుఁ డంతచేఁ గంతశోషను జెంద నేమిటికి? కుర్రా! వైకుంఠుఁడు నీ వన్నయట్లు వీరవ్రతదీక్షాధురంధరుం డేని నే నమరవీరుల దండించి ఖండించునాఁడు ఘోరాహవక్షోణికి రాక కుంఠీభూతుఁడు గానేల? ఓరీదుర్మతీ! ఈ సమస్తభూతశ్రేణికి నేను గాక రాజు వేఱొకఁ డెవ్వండు కలఁడు? నేను మద్భ్రాతృహంతకుని గూర్చి సమస్తభూతధాత్రిని బలుమాఱు శోధించి విడిచితి. మనవంశమునకు నాశకరుం డగు పరిపంథిచరిత్రమును వేవిధంబులఁ గీర్తించి వాని యడుగుదమ్ములను భృత్యుఁడు వోలె సిగ్గుమాలి యారాధింప నేల? పందివై పినతండ్రిని జంపినవానిని వందివై పొగడెదు పిఱికిపందవు. ఇయ్యవియే నాకడగొట్టుపలుకు లాలింపుము. మనుగడపై నాశ కలదేని చిత్తమున వానితలఁపు కల నైన నిలువఁ గూడదు. ఓయీ పసికూనా! నీ వేల యిట్లు కనుగంది వసివాడెదవు? చతుర్విధాహారముల నారగించుచు, వందిమాగధులు కైవారములు సలుపుచు వెంట రా సుందరమందయాన లొసంగెడు నివాళులను స్వీకరించుచు, స్వైరవిహారములు సలుపుచు వైరిసంహారము గావించి మీమాతకు వీరమాత యను పేరు సంపాదించి చిరకీర్తియుతుఁడవు గమ్ము. బిడ్డా! పితృవాక్యమును పాలించి దొడ్డవాఁడవు గమ్మని భయనయముల బోధించె.

భరుఁ డీసభాస్తంభమునఁ గలఁడే? వానిని నా కియ్యెడఁ బ్రత్య క్షము సేయ నేర్తువే? యని యాడుగఱచుచు హుంకరించె. మూర్తీభవించిన శుద్ధసత్త్వమో యన నొప్పు నబ్బాలుఁడు భీతిల్లక "విశ్వపతి విశ్వమయుఁడు విశ్వాత్మకుఁ డీసభాస్తంభాంతర్గతుఁ డగుటకు సందియ మేమి? సర్వోపగతుం డగు చక్రి యిందుఁ గలఁ డందుఁ లేఁ డని సందియమందుట మందబుద్ధుల లక్షణము. చూడ వేడుక యగుడుఁ గానరాకుండునే?" యని మిన్నకుండె. దాని కా రక్కసిఱేఁ డుక్కుమిగిలి క్రోధోద్దీపితనేత్రుఁడై కరాళించి దిగ్గున గద్దియ డిగ్గి కరవాలము ఝుళిపించుచు మహాసంరంభమున సభాస్తంభమును బ్రహరించె.

తత్క్షణమే యా స్తంభమునఁ బ్రళయాభీలసంరంభమున సటాచ్ఛటలు గంపింప దుర్నిరీక్ష్యప్రతాపోజ్జ్వలహార్యక్షమస్తకుండగు నృసింహదేవుఁ డావిర్భవించె. అజ్జారే! ఆనక్తంచరవీరుని యీప్సితంబు సిద్ధింపఁ జేయుటకై విచిత్రావతారమున శ్రీమహావిష్ణువును జడపదార్థమున సాక్షాత్కరింపఁ జేసిన ప్రహ్లాదుని భక్తిప్రభావ మెంత బలీయమైనది! కేసరి యాకారమున దిశలు గంపింపఁజేయు నవతారమూర్తిని గాంచి దనుజాధినేత తనకుఁ గాల మాసన్నమైనదని గ్రహించి వీరపురుషోచితమరణ మపేక్షించి యుత్తలపాటున గద నెత్తుకొని మిత్తి నెదుర్కొనె. అట్లు పెద్దయుం బ్రొద్దు తన్నుకొని యాహవ మొనరించు రక్షోవీరుని బంధించి యా నర

భరుఁ డీసభాస్తంభమునఁ గలఁడే? వానిని నా కిప్పుడే ప్రత్య క్షము సేయ నేర్తువే? యని యార్భటించుచు హుంకరించె. మూర్తీభవించిన శుద్ధసత్త్వమో యన నొప్పు నబ్బాలుఁడు భీతిల్లక "విశ్వపతి విశ్వమయుఁడు విశ్వాత్మకుఁ డీసభాస్తం భాంతర్గతుఁ డగుటకు సందియ మేమి? సర్వోపగతుం డగు చక్రి యిందుఁ గలఁ డందుఁ లేఁ డని సందియమందుట మంద బుద్ధుల లక్షణము. చూడ వేడుక యగుడుఁ గానరాకుం డునే?" యని మిన్నకుండె. దాని కా రక్కసిఱేఁ డుక్కు మిగిలి క్రోధోద్దీపితనేత్రుఁడై కరాళించి దిగ్గున గద్దియ డిగ్గి కరవాలము ఝుళిపించుచు మహాసంరంభమున సభాస్తంభమును బ్రహరించె.

తత్ క్షణమే యా స్తంభమునఁ బ్రళయాభీలసంరంభ మున సటాచ్ఛటలు గంపింప దుర్నిరీక్ష్యప్రతాపోజ్వలహర్యక్ష మస్తకుండగు నృసింహదేవుఁ డావిర్భవించె. అజ్ఞారే! ఆన క్తం చరవీరుని యీప్సితంబు సిద్ధింపఁ జేయుటకై విచిత్రావతార మున శ్రీమహావిష్ణువును జడపదార్థమున సాక్షాత్కరింపఁ జేసిన ప్రహ్లాదుని భక్తిప్రభావ మెంత బలీయమైనది! కేసరి యాకారమున దిశలు గంపింపఁజేయు నవతారమూర్తిని గాంచి దనుజాధినేత తనకుఁ గాల మాసన్నమైనదని గ్రహించి వీరపురుషోచితమరణ మపేక్షించి యుత్తలపాటున గద నెత్తు కొని మిత్తి నెదుర్కొనె. అట్లు పెద్దయుం బ్రొద్దు తన్ను కొని యాహవ మొనరించు రక్షోవీరుని బంధించి యా నర

భీకరఖరనఖరముఖవిరాజితమైన నృసింహావిగ్రహమై భీషణాకారమున నుండుటం జేసి లచ్చియుఁ జేర వెఱచి పలికిన మాఱుపలుకక విభుఁ డలుగు నేమో యని యొదిఁగి నిలిచి యుండె. ఆప్రళయభీకరమూర్తిని శాంతింపఁజేయ నొరుల కలవి గాకుండుటచే వారిజసంభవుని పనుపునఁ బ్రహ్లాదుఁడే యందుల కియ్యకొనియె. భక్తులకు సాధింపరానికార్యము లుండునే? అంతట భాగవతశేఖరుఁ డయిన బాలకుఁడు కర కమలములు ముకుళించి మందగమనమున శ్రీహరిసన్నిధిం జేరి

మ. "ఖరదంష్ట్రాభ్రుకుటీసటానఖయు నుగ్రధ్వానయున్ రక్తకే
సరయున్ దీర్ఘతరాంత్రమాలికయు భాస్వన్నేత్రయుక్తైన నీ
నరసింహాకృతిఁ జూచి నే వెఱవఁ, బూర్ణక్రూరదుర్వారదు
ర్భరసంసారదవాగ్నికిన్ వెఱతు నీపాదాశ్రయుం జేయవే."

యని పలుతెఱంగులఁ బ్రార్థింపఁ దొడఁగె. అంత భక్తపరాధీనుఁ డగు నయ్యీశ్వరుం డబ్బాలకుని విలోకించి కరుణాయత్తచిత్తుండై సర్వమంగళప్రశస్తం బగు నిజహస్తము వాని మస్తకమున నిడి,

శా. "సంతోషించితి నీచరిత్రమునకున్ సద్భద్రమౌ గాక! నీ
యంతర్వాంఛితలాభ మెల్లఁ గరుణాయత్తుండనై యిచ్చెదం
జింతం జెందకు భక్తకాముఁడ నే సిద్ధంబు దుర్లోక్యుఁడన్
జంతుశ్రేణికి నన్ను జూచినఁ బునర్జన్మంబు లే దర్భకా."

అని యభయం బిడి భద్రం బయ్యెడుఁ గాక యని యాశీర్వదించి "వత్సా! నీకుం గల కామితార్థము లెవ్వి

భీకరఖరనఖరముఖవిరాజితమైన నృసింహవిగ్రహమై భీషణా కారమున నుండుటం జేసి లచ్చియుఁ జేర వెఱచి పలికిన మాఱుపలుకక విభుఁడలుగు నేమో యని యొదిఁగి నిలిచి యుండె. ఆప్రళయభీకరమూర్తిని శాంతింపఁజేయ నొరుల కలవి గాకుండుటచే వారిజసంభవుని పనుపునఁ బ్రహ్లాదుఁడే యందుల కియ్యకొనియె. భక్తులకు సాధింపరానికార్యము లుండునే? అంతట భాగవతశేఖరుఁ డయిన బాలకుఁడు కర కమలములు ముకుళించి మందగమనమున శ్రీహరిసన్నిధిం జేరి

మ. "ఖరదంష్ట్రాభ్రుకుటీసటానఖయు నుగ్రధ్వానయున్ రక్తకే
సరయున్ దీర్ఘతరాంత్రమాలికయు భాస్వన్నేత్రయున్నైన నీ
నరసింహాకృతిఁ జూచి నే వెఱవఁ, బూర్ణక్రూరదుర్వారదు
ర్భరసంసారదవాగ్నికిన్ వెఱతు నీపాదాశ్రయుం జేయవే."

యని పలుతెఱంగులఁ బ్రార్థింపఁ దొడఁగె. అంత భక్తపరాధీనుఁ డగు నయ్యీశ్వరుం డబ్బాలకుని విలోకించి కరుణాయత్తచిత్తుండై సర్వమంగళప్రశస్తం బగు నిజహస్త మును వాని మస్తకమున నిడి,

శా. "సంతోషించితి నీచరిత్రమునకున్ సద్భద్రమౌ గాక! నీ
యంతర్వాంఛితలాభ మెల్లఁ గరుణాయత్తుండనై యిచ్చెదం
జింతం జెందకు భక్తకాముఁడ నే సిద్ధంబు దుర్లోక్యుఁడన్
జంతుశ్రేణికి నన్ను జూచినఁ బునర్జన్మంబు లే దర్భకా."

అని యభయం బిడి భద్రం బయ్యెడుఁ గాక యని యాశీర్వదించి "వత్సా! నీకుం గల కామితార్థము లెవ్వి

కుచేలుఁడు

ప్రాచీనకాలమునుండియు భారతవర్షము మహాభక్తుల కాశ్రయమై చిరకీర్తి గాంచినది. ఈపుణ్యభూమిని దాదాపుగా నైదువేలసంవత్సరములకుఁ బూర్వ మొకమహాభక్తుఁ డుదయించె. ఆతనిపవిత్రమూర్తి భారతహృదయపీఠమున స్థిర వసతి నేర్పఱచుకొని నేఁటివఱకును దదీయసంతానముచే నారాధింపబఁడుచున్నది. ఆతని దివ్యనామము భారతదేశచారిత్రమున సువర్ణశోభాకలితం బయి యువయువతీజనంబులకు మంత్రరాజమై విరాజిల్లుచున్నది.

ఆభక్తజనపాలుఁడు కుచేలుఁడు. ఇట్టిసుగుణాలవాలుని నడుపారఁ గాంచి తరించి మించిన పుణ్యదంపతులనామము లెంతధన్యములో! ఈతఁడు వైదికసంప్రదాయమునఁ బ్రవర్తించు బ్రాహ్మణకుటుంబమునకుఁ జెందినవాఁడు. వీనివిద్యార్థి జీవితము వారణాశీపురప్రాంతమున నున్న యవంతీనగరమునఁ బ్రదర్శింపఁ బడుటచే నీతని జన్మస్థానము తత్సమీపస్థంబు కానోపు. అయినను సర్వజనహృదయసీమల వాస మొనరించు నీభూసురనాయకుని జన్మస్థలనిర్దేశవిమర్శనముతోఁ బాఠకులకుఁ బ్రశక్తి లేదు. అవంతీపురవాసి యగు సాందీపుఁ డీతని విద్యాగురువు. లోకోత్తరచారిత్రుఁ డగుకుచేలుని గురుకులవాసమునుగూర్చి నేర్చుకొనుట మనకు శ్రేయోదాయకము కానోపు.

కుచేలుఁడు

ప్రాచీనకాలమునుండియు భారతవర్షము మహాభక్తుల కాశ్రయమై చిరకీర్తి గాంచినది. ఈపుణ్యభూమిని దాదాపుగా నైదువేలసంవత్సరములకుఁ బూర్వ మొకమహాభక్తుఁ డుదయించె. ఆతనిపవిత్రమూర్తి భారతహృదయపీఠమున స్థిరవసతి నేర్పఱచుకొని నేఁటివఱకును దదీయసంతానముచే నారాధింపబఁడుచున్నది. ఆతని దివ్యనామము భారతదేశచారిత్రమున సువర్ణశోభాకలితం బయి యువయువతీజనంబులకు మంత్రరాజమై విరాజిల్లుచున్నది.

ఆభక్తజనపాలుఁడు కుచేలుఁడు. ఇట్టిసుగుణాలవాలుని గడుపారఁ గాంచి తరించి మించిన పుణ్యదంపతులనామము లెంతధన్యములో! ఈతఁడు వైదికసంప్రదాయమునఁ బ్రవర్తించు బ్రాహ్మణకుటుంబమునకుఁ జెందినవాఁడు. వీనివిద్యార్థిజీవితము వారణాశీపురప్రాంతమున నున్న యవంతీనగరమునఁ బ్రదర్శింపఁ బడుటచే నీతని జన్మస్థానము తత్సమీపస్థంబు కానోపు. అయినను సర్వజనహృదయసీమల వాస మొనరించు నీభూసురనాయకుని జన్మస్థలనిర్దేశవిమర్శనముతోఁ బాఠకులకుఁ బ్రశక్తిలేదు. అవంతీపురవాసి యగు సాందీపుఁ డీతని విద్యాగురువు. లోకోత్తరచారిత్రుఁ డగుకుచేలుని గురుకులవాసమునుగూర్చి నేర్చుకొనుట మనకు శ్రేయోదాయకము కానోపు.

లిమహృదయము లన్యోన్యసౌహార్దమునఁ బొదుకొనిననాఁటి
గోలె ప్రాణమిత్రులై శాస్త్రాధ్యయనాదులయందును, కేళీ
విలాసములయందును, గురుసేవనమునందును నరపొరలు
మాని యొక్కప్రాణముగ వర్తింపసాగిరి. వారిసంగాతము
దినములవెంబడి బలపడి శుక్లపక్షచంద్రునిచంద్రికను బురు
డించుచుండె. కుచేలునిసంగడీఁడు నీలమేఘచ్ఛాయఁ బోలు
మేనివాఁడు. పక్ష్మపత్రముల నిరసించు నేత్రములవాఁడు.
ఆజానుబాహుగుల్ఫములవాఁడు. కర్ణకుండలములవాఁడు.
కౌస్తుభాలంకారుఁడు. సునిశితబుద్ధిసంపద గలవాఁడు. అయిన
నేమి? ఆసవమస్థాకారుని కీవిప్రబాలునియందుఁ గల
యవ్యాజానురాగమునకు హద్దు లేదు. జగన్మోహనాకార మగు
వానిరూపమునకుఁ దోడపూర్వమేధాసంపత్తికూడఁ గలదు.
కావుననే యసమాన శేముషీరాజితుఁ డగుకుచేలుని గుర్తించి
చెలిమి చెయఁ గలిగె. శిష్యకోటియందీయిర్వురవటుల
యందును సాందీపునికిఁ గలప్రేమభర మింతింతనరాదు. బుద్ధి
సూక్ష్మత గలశిష్యులయందు గురుస్వాముల కట్టిప్రేమానురా
గము లుదయించుట సహజమే గదా! క్రియాకారులు తమ
గురువులను మర్కటకిశోరన్యాయమున ననుగమించిన, వారు
మార్జాలకిశోరన్యాయమున సాకుచుందురు. ఆనాఁటివిద్యార్థు
లకు గురుదంపతులే దైవసము లగుటంజేసి వారియెడ నఱ
మరలేనికూరిమి మెఱయ నిర్మలాంతఃకరణముతో వారు గురు
పూజనము గావించుచుందురు.

నిరంతరగురుసేవానిరతుం డగుకుచేలుం డొకనాఁడు తనయిష్టసఖుని గూడుకొని గురుపత్నీనియుక్తుండై సమిధలు గొనితేర నడవికిఁ జనియె. అంతలో జీమూతవ్రాతములు విజృంభించి ఘుమఘుమారావములతో నాకసమున విహారింపఁ దొడంగె. నానావిధజంతుసంతానమునకుఁ బ్రళయమట్లు ఝంఝూనిలము భీషణఘోషణమున వీవఁ బూనె. దిగ్వేదండములతుండములభాతి వర్షధార లిలాతలమ్మున ముమ్మరముగఁ బడుచుండె. విద్యుల్లతలు ఖద్యోతకిరణనికరమును మఱపించుచుండె. అరమ్రుగ్గి మ్రగ్గినఫలంబుభాతి పతంగబింబము చరమాద్రిమాఁటునఁ జేరుకొనియె. అంధకారము నీరంధ్రమై కకుబంతముల నాశ్రయించె. సందుగొందులుఁ మిట్టపల్లములు నేర్పరించుట కసాధ్యముగ నుండె. కటికిచీఁకటిని గన్నులు గానరాక వటువు లొండొరులు చేతులూఁతగఁ గొని కాననాంతరమున నడయాడుచుండిరి. శరీరావయవములు ప్రభాతశీతమునఁ గొంకువోవసాగె. గురుభక్తితత్పరుం డగు కుచేలుం డానడికిరేయి మిత్రునిఁ గూడికొని పడినయిత్తలపాటు చెప్పఁ దరము కాదు. కొలకొల గూయుపక్షులకూజితములును దెలతెలవాఱుదూర్పు రేఖలును మందమందగమనమున వీతెంచుశీతవాతపోతములును ప్రభాతసమయమును సూచించుచుండె. అంతటఁ బొడువుగుబ్బలిరాయనికిఁ గిరీటమై యంశుమంతుఁడు జూపట్టె. తెలివెలుంగులు దిగ్వితానమున నిండె.

అక్కటి వానతాఁకునకును వలిగాలిసోఁకునకును శిష్యు లేమైరోకో యని యడలు వొడమ సాందీపుఁడు వారిని వెదక బయలువెడలెను. కొండొకవడికిఁ జెక్కుచెదరక యడవి త్రోవను నడచివచ్చు చిన్నవడుగులఁ బొడఁగని స్వాంతమున సంతసించి వారిని జేరఁజీరి కౌఁగిలించుకొని కటకటం బడుచు నాత్మఖేదమును వెలిపుచ్చె. పిమ్మట వారి నుద్దేశించి సాందీపుఁ డిట్లనియె. "శిష్యులు మాకొఱకు దారుణాటవిని సముత్కటపరిపీడ నొందితిరి. మాఋణము సీఁగుట కిదియె చాలును. కావున నిటమీఁద మీకు సమకూరెడుఁ గో విస్ఫుటధనబంధుదార బహుపుత్రవిభూతి జయాయురున్నతుల్ అని దీవించి గారవించి నిజమందిరమునకుఁ దోకొనిపోయె. ఔరా! కుచేలా! నీజీవిత మెంత ధన్యమైనది? నీభావిజీవిత పరిణామమునకు సద్గురుని యాశీర్వాదము మార్గదర్శక మగును గాక! అంతటితో మనవటువుల గురుకులవాసదీక్ష ముగిసెను. అనంతరము వారు గురుదంపతుల మంగళాశాసన ములతోఁ దమతమ భవిష్యజ్జీవితపరమార్థచింతలతో శాంతి నికేతనమును వీడి తమతమనివాసంబులకుం జనిరి.

ప్రణయతత్త్వమును బోధించు శుకపికశారికానికరం బుల మనోహరగీతములనడుమ నిశ్చింతముగను నిశ్చలదీక్ష తోను నిరంతరోత్సాహముతోను వేదాదివివిధవిద్యల నభ్య సించి సులభసుఖం బగు తద్బ్రహ్మచర్యాశ్రమము నిప్పుడు డిగ్గవిడిచి కుచేలుఁడు వివిధవిషయవాసనారంగ మగు గృహస్థా

క్రమమునఁ బ్రవేశించె. అఁతడు మానధనుఁడును, విజితేంద్రియుఁడును, బ్రహ్మవేత్తయు, శాంతుఁడును, హరిపాదతీర్థసంసేవానిరతుఁడును నై నెగడు పరమభాగవతాగ్రసరుఁ డైనను నిరంతరమహాఘోరదారిద్ర్యమునఁ బీడింపఁబడుచుండెను. కాలక్రమమునఁ గులశీలరూపాభిజాత్యయగు సుశీలవలనఁ బెక్కండ్రు సుతులఁ బడసె. బాపురే! శాంతి దాంతి వైరాగ్యసంపదల నడుమ నుద్దీపించు పరమభాగవతశ్రేష్ఠుఁడు దుస్సహదారిద్ర్య పీడకు లోఁబడక తీఱినది కాదు. ఎంతవాని కేని విధి యలంఘనీయము కదా! దారిద్ర్యదవానలమునఁ బడి మడియునాఁడు కూడ కుచేలుఁడు పరద్రవ్యమును లోష్ఠముక్రియ భావించి నిరసించునే కాని లేమివశమున దేహి యని పరుల యాచింపఁడు. తనకుఁ దా నబ్బినట్టియల్పమే పదివేలుగ భావించి యుబ్బుచుఁ బుత్రదారాభిరతుఁను నొకవిధమునఁ గావించుచుండె.

ఒకనాఁడు బిడ్డలు దుస్సహదరిద్రపీడచే నొచ్చియాఁకటిచిచ్చునఁ గృశియించి మలమలమాడిపోవుచుఁ బెదవులు దడుపుకొనుచుఁ గడుపులు నకనకలాడుచు వెన్నున కంటుకొనిపోవఁ జూచువారలగర్భకుహరము లవియునట్లుగ నాకు దొప్పలు చేతఁ బట్టుకొని 'యమ్మా పట్టెఁడోగిరమును బెట్టవే' యని యంగలార్చుచుఁ దల్లిని సమీపించి చినిఁగిన చీరకొంగును బట్టి లాగఁ జొచ్చిరి. కొందఱు తల్లిని జుట్టుముట్టి యాహారసంపాదనమునకై పరిదేవన మొనరించుచుండిరి.

మఱికొందఱు కాలుసేతు లల్లాడుచుండ నడయాడ నేరక యొకచోఁ గూలఁబడి 'యమ్మా కడుపు మాడుచున్న దే' యని యంగలార్చుచుండిరి. దారిద్ర్యదేవత తనివినొందఁజాలక బహుపుత్త్రరూపముల నాపెఁ జుట్టుముట్టి కాఱియపెట్టుచుండ మూర్తి దాల్చిన శోకదేవత నా నొప్పారు నాయిల్లాలిని గాంచినవారియుల్లములు శతధా భిన్నము లగుచుండె. అంత నాసాధ్వి చేయునది లేక వెడఁదకన్నులఁ దొరఁగు వేడిబాష్పములఁ గొనగోట మీటుచు నిజాధినాథుని జేరి "యోజీవితేశ! తట్టుముట్టాడు పేదఱిక మిట్లు కాఱియవెట్టుచుండ దీని కుపాయమూహింపరైతిరి. నాథా! బిడ్డ లాహారాపేక్షం గావించు పరిదేవనములు హృదయవిదారణ మొనరించుచున్నవి. వారి యాక్రందనధ్వనులచే హృదయము వ్రీలి వ్రక్క లగుచున్నది. ప్రాణేశ్వరా? ద్వారకాధినాథుఁ డగు పద్మపత్త్రనేత్త్రుఁడు మీ బాల్యసఖుఁ డని విందును. కాన మీ రట కేగి హరికృపాకటాక్షదీప్తిచే దారిద్ర్యాంధకారమగ్నుల మగు మమ్ముద్ధరింపరే" యని వేఁడుకొనియె.

అందుల కాభూదేవోత్తముఁడు డెందమునఁ గ్రించుదన మూనక యమ్మానినీమణి పలుకుసమయోచితవచనంబులకలరి యారాజీవనేత్త్రు నాశ్రయింపఁ జనుట యిహపరసాధనమని విశ్వసించె. తోడ్తోన శైశవక్రీడాకలాపములు స్ఫురణకుం దవిలి మిత్త్రదర్శనోత్సాహమును రెట్టించెను. కాని యాచక్రపాణికిఁ గానుక యేమైనఁ గొంపోవలయు నని వాని

యూస్థ. నిజాధినాథునియాత్రగతం బెఱిఁగి వానియిల్లాలు చంద్రునకు నూలుపోఁగుచందమున వానిజీర్ణచేలాంచలమునఁ బృథుకతండులములఁ గొన్నిటి ముడిచి నెయ్యము నెఱపె. గోవిందసందర్శనోత్సాహియై వెడలు కుచేలుఁడుతనడెందమున నిట్లు వితర్కింప సాగె. "భర్మమణిమయగోపుర ప్రాసాద సౌధహర్మ్యప్రభావిలసిత మగు ద్వారకానగర మెక్కడ! భాసురశుద్ధాంతవాసి యగుపుండరీకాక్షుఁ డేడ! ఆయఖిలేశుని సందర్శించుమహాభాగ్య మెట్టిది? ఆనగరికావలివాం 'డెక్కడి విప్రుఁడవు? ఇందేల వచ్చితి?' యనుచు నడ్డువెట్టరేని వారల కేమియొసంగి సమ్మతులఁ జేయువాఁడ? ధనహీనుఁడ. ఆయదు కులాంబోధి చంద్రుని దర్శించుటకు నాయాశాతరంగము విజృంభించుచున్నది. నన్నాతఁ డుపేక్ష సేయునా? ఆ! యివి యేటిమాటలు? కానిమ్ము నాభాగ్య మెట్లున్నదో చూచెదఁ గాక." అని తలపోయుచు నడచుచుండఁ గన్నెదుట,

మ. కనియెన్ భూసురవంశశేఖరుఁడు రంగత్ఫుల్లరాజీవకో
కనదోత్తుంగతరంగసంగతలసత్కాసారకన్ భూరిశో
భననిత్యోన్నతసౌఖ్యధారకను శుంభద్వైభవోదారకన్
జనసంతాపనివారకన్ సుజనభాస్వత్తారకన్ ద్వారకన్.

అట్టిపురవైభవమున కక్కజ మందుచు రాజమార్గంబునఁ జని చని పెక్కుకక్ష్యాంతరములు గడచి చనుడు, ముందర నొక సుందరవధూమణిమందిరమున నిందీవరనేత్రలు చామరములు వీవ హంసతూలికాతల్పమున,

సీ. ఇందీవరశ్యాము వందితసుత్రాముఁ గరుణాలవాలు భాసురకపోలుఁ
గౌస్తుభాలంకారుఁ గామితమందారు సురుచిరలావణ్యు సురశరణ్యు
హార్యత్క్షనిభమధ్యు నఖిలలోకారాధ్యు ఘనచక్రహస్తు జగత్ప్రశస్తు
ఖగకులాధిపయానుఁ గౌశేయపరిధానుఁ బన్నగశయను నబ్జాతనయను
మకరకుండలసద్భూషు మంజుభాషు। నిరుపమాకారు దుగ్ధసాగరవిహారు
భూరిగుణసాంద్రుయదుకులాంభోధిచంద్రు।విష్ణురోచిష్ణుజిష్ణుసహిష్ణుఁగృష్ణు

నవలోకించె. ఇట్లు బహువినోదములం దనరి లావణ్యమన్మథాకారుం డగు పుండరీకాయతాక్షుఁడు కన్నులచందమామయై కనుపట్టఁ, జిన్ననాఁట గురుకులవాసావసరమున సహపాఠియుఁ బ్రాణమిత్రుఁడును నగుగోపాలబాలకునికలరూపు గుర్తెఱింగి, బాల్యస్నేహపాటవమునఁ జెలియలికట్ట దాఁట నుంకించుభావతరంగముల పోటుపాటులనడుమ నుయ్యాల లూఁగుచుఁ బార్వణచంద్రబింబము నాఁ దగునాతనిచల్లనిమూర్తిని గాంచి, యార్తి దీఱ జో త లి డి యర్ధోన్మీలితనేత్రుఁడై కుచేలుఁడు పులకితగాత్రుఁడై యల్లనల్లన నాతని సమీపింపఁ బోవుచుండె.

అత్తెఱంగున ఘనతృష్ణాతురచిత్తమున నుత్తలమందువానిని, హాస్యమునకుఁ జోటైనవానిని, జీర్ణాంబరధరుని, నశ్రాంతదరిద్రపీడితుని, కృశీభూతాంగమునఁ దను జేర నుంకించుపేదవిప్రుని నల్లంతనె కని, శ్రీకృష్ణుఁడు సంభ్రమాదరాయత్తచిత్తంబునఁ దల్పమును డిగ్గి యెదురేగి బంధుస్నేహస్ఫురణమునఁ దోడితెచ్చి నిజతల్పమున సుఖాసీనునిం జేసెఁ.

తదనంతరము కనకకలశసలిలముచేఁ గాళ్ళు గడిగి భక్తిమై తజ్జలంబులు శిరసునఁ జల్లుకొని మనోహరమృగమదఘనసార మిళితమలయజమును మేన నలంది శ్రీహరి తాళవృంతమును జేఁబూని విప్రుని శ్రమ వాయ వీవఁ దొడంగెను. ఆ చెంగటఁ బద్మలోచనుఁడు మన్నించు నంగనామణి యగురుక్మిణి కరకంక ణంబులు గల్లు మనఁ జామరంబు గొని చల్లఁగ వీఁచుచుండె భళిరా! మణిమయగోపురప్రాసాదసౌధహర్మ్యముల నివ సించు మురహరుం డేడ? అడవినడుమ నాకుటింటఁ గాఁపు రము సేయు బడుగుబాపఁ డేడ! బాల్యస్నేహస్ఫురణ మెంత శ్లాఘాపాత్రము? ఇట్టివింతను గాంచుసుద్ధాంతకాంతానివ హంబు లద్భుతతరంగితాంతరంగులై యిట్లు తలపోయసాగిరి.

ఉ. ఏమితపంబు సేసె నొకొ యీధరణీజవిజోత్తముండు తొల్
బామున యోగివిస్ఫురదుపాస్యకుఁడై తనరారుసీజగ
త్స్వామి రమాధినాథునిజతల్పమునన్ వసియించియున్నవాఁ
డీమహనీయమూర్తి కెనయే మునిపుంగవు లెంతవారలున్.

అదియునుం గాకఁ,

చ. తనమృదుతల్పమందు వనితామణియైనరమాలలామపొం
దును నెడఁగాఁ దలంపక యదుప్రవరుం డెదురేగి మోదముం
దనుకఁగఁ గౌఁగలించి యుచితక్రియలం బరితుష్టుఁ జేయుచున్
వినయమునన్ భజించె ధరణీసురుఁ డెంతటిభాగ్యవంతుఁడో?

ఈతీరున రమాధినాథునిమృదుతల్పమున శయనించి మేనఁ బులకాంకురంబులు మొలకలెత్త నానందబాష్పబిందు

సందోహుండై విలసిల్లుపరమభాగవతో త్తముండగు కుచేలునిఁ గాంచి కరముఁ గరమునఁ గీలించి గురుకులవాసోదంతమును సాంతముగ శ్రీహరి ముచ్చటింప దొరకొనియె. వెండియు గృహక్షేత్రధనదారపుత్త్రాదులయందుఁ గుచేలునిచిత్తము వైత్రై యుండుటఁ గాంచి యుత్తమమార్గమును సూచించి, కుటుంబక్షేమములఁ బరామర్శించి పిన్ననాఁటిచెైదములఁ దల పోయసాగె. విద్యాభ్యాసావసరమునఁ దాముకావించిన చెలి కారమును దలపోయుచు దేశికోత్తమునిశక్తిసామర్థ్యములను, దాము గావించినశుశ్రూషావిధానమును, బ్రళయానిలంబు చందమునఁ బెనుగాలివీఁచిననాఁటిరాత్రి తా మొంటిగ నరణ్య భూమిని బడినబాములును, గురుదంపతులయవ్యాజానురాగ ప్రకటనమును దలపోసి యిరువురు నానందమునం దేలియాడు చుండిరి.

ఇట్లు పెద్దయుంబ్రొద్దు గడచుటయు సర్వలోకహృదం తర్వర్తి యగు నాయదుకులచక్రవర్తి మందహాసరోచిరుదం చితసుందరవదనారవిందుఁడై కుచేలునిం గాంచి యిట్లనియె. "సఖుఁడా! మదీయసందర్శనార్థ మీా విట కరుదెంచుచు నాకుఁ గానుకగ నేమి తెచ్చితివి? అప్పదార్థ మెట్టిది యైనను గొంచె మైనను గొప్పగ భావించి స్వీకరింతు. సందియంబు వలదు. భక్తితాత్పర్యములు ప్రధానములు గాని వస్తుపరిమితి కానోపదు. భక్తిశూన్యుఁ డగునీచవర్తనుఁడు హేమాచల తుల్యం బైనపదార్థముసు బారితోషికముగ నిడినను నాయు

ల్లము పల్లవింపదు. భక్తిప్రధానుఁ డగు మానవుఁ డోసంగు దళమైనను, బుష్పమైనను, ఫలసలిలము లైనను, నమృతమ స్తని యారగించెద." అనవుడు నావిప్రవరుఁడు సంకోచించి మోము వంచి మిన్నకుండె. అందుల కానందనందనుఁడు సందియ మంది కలరూపు దివ్యచిత్తమున గ్రహియించి "తొల్లింటిభవమున నీతఁ డైశ్వర్యకాముఁ డైనను సేవింప నొల్లఁడు. అయిన నిక్కుచేలుఁడు నిజకాంతాముఖోల్లాసంబు కొఱకు నన్నాశ్రయించినవాఁడు. కాన నీతని కింద్రాదుల కందఁగా రాని సంపద్విశేషంబు లీక్షణంబ యనుగ్రహింప వలయు" నని తలంచి జీర్ణచేలాంచలంబున నతఁడు ముడిచి తెచ్చినయడుకులముడిని దడవి "మిత్రమా! యిది యేటిపస దన?" మని నుడువుచు నమ్ముడిని దనకరకమలముల విచ్చి నిండారుముదంబునఁ బృథుకతండులంబులను గొని, యియ్యవి సకలలోకములను నన్నును బరితృప్తిం బొందింపఁ జాలు నని భుజియించి, వెండియుఁ బిడికెఁడడుకులఁ బరిగ్రహింప సమ కట్టుడు, కమలానన తద్కరకమలముఁ బట్టి యిట్లనియె. "త్రిజగత్సంపత్కరా! దేవదేవ! సర్వాత్మక! హరీ! బహు విధసంపదాళి నందింప నివియె చాలును. క్రమ్మఱ భుజియింప నేల? భక్షింప నుడుగుఁ" డని ప్రార్థించె. తదనంతరము వారు కొంతదనుకఁ బరస్పరవిస్రంభసంభాషణములతోఁ గాల మేగించిరి. కుచేలుఁ డారాత్రి గోవిందుమందిరమున హృద యానందకరం బగు విం దారగించి, మృదులశయ్యాతలంబున

నిదురించి, తనకుఁ దాను సమధికస్వర్గభోగానుభవుం గాఁ దలంచుచు, మఱునాఁటి వఱువాత మేల్కాంచి నిత్యకృత్యములఁ దీర్చికొని, యిందిరారమణునికడ వందనపూర్వకముగ సెలవు గైకొని, యాతనిచే నామంత్రితుం డయి నిజపురాభిముఖంబుగ నడచుచుఁ, దనడెందమున గోవిందసందర్శనానంద సంజనితమహానందమున నిట్లు వితర్కింపఁ దొడఁగె.

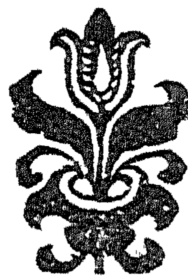
"ఆహా! మదీయపూర్వజన్మసుకృతం బెంతఘనంబైనది! అనన్యసామాన్యదుర్లభం బగు పరంధాముని దివ్యసందర్శనము నిరాయాసముగఁ గరస్థమైనది. నిరంతరదారిద్ర్యాంధకారమునఁ దోఁదూఁగులాడు నే నెక్కడ? నిత్యలక్ష్మీవిలాసుఁడై తనరారు వాసుదేవుఁ డెక్కడ? ఏకగర్భసంజాతునికన్న మిన్నగఁ బరిరంభణాదిక్రియల నన్నాతఁ డాదరించి, తల్పమున నుంచి మన్నించి, నిజవధూకరసరోజాతకలితచామరానిలమున విగతశ్రమునిఁ జేసి, త్రైలోక్యరక్షణప్రశస్తంబులగు హస్తంబులచే నడుగు లొత్తి భక్తి నెఱపె. దరిద్రుఁడు సంపదంధుఁడై హరిపాదసంసేవనావిరక్తికిఁ దవిలి నశియించు నని కాక, లేకున్న శ్రితార్తిహరుండు నన్ను సర్వవస్తుసమధికునిగాఁ జేయకుండునే?" యని తలపోయుచుఁ జని చని కట్టెదుట,

సీ. భానుచంద్రప్రభాభాసమానస్వర్ణచంద్రకాంతోపలసౌధములును
గలకంఠ శుక నీలకంఠసముత్కంఠమానితకూజితోద్యానములును
ఫుల్లసితాంభోజ హల్లక కహ్లార కైరవోల్లసితకాసారములును
మణిమయకనకకంకణముఖాభరణవిభ్రాజితదాసిదాసీజనములుఁ
గలిగి చెలువొందుసదనంబు గాంచి... ... ...

యచ్చెరు వొందుచు వైభవోన్నతలక్ష్మీనివాస మగు నీసౌధతలమున వసియించు భాగ్యశాలి యెవ్వఁడోకదా! యని తలపోయుచుండునవసరమున, దివిజకాంతలఁ దిరస్కరించు చేడియలు కొందఱు సమీపించి 'స్వామీ! యిందు విచ్చేయుఁ' డని వియ్యము నెఱపిరి. అంతలోఁ బతిరాకను గ్రహించి వినయవినమితగాత్రమున రూపొందిన యిందిరాదేవిచందమునఁ బతివ్రతాతిలక మగు సుశీలాదేవి నాథుని సన్నిధానమున కరుదెంచి సువర్ణకలశజలంబులఁ బాదములు గడిగి మెత్తనిపట్టుపుట్టంబులఁ దడియార నొత్తి మించినభక్తితోఁ గమనీయపద్మరాగస్తంభకములును, మరకతనవరత్నమయ కవాటములును, జంద్రకాంతోపవేదికాజాలములును, హతహంసతూలికాతల్పములును గలిగి చెలువొందుమందిరాంగణమునకుఁ దోడ్కొనిపోయి రత్నసింహాసనాసీనునిఁ గావించె. ఈచందమున నాతఁడప్రయత్నంబుగ నచిరకాలంబునఁ దమకు లభ్యమయిన వివిధచిత్రసంపదాళిని గాంచి మాధవానుగ్రహ మని తలంచి, హరిదయావలోకనశ్రీల కభివందనము లొనరించి, తొల్లింటికన్న మిన్నగఁ బురుషోత్తముని యందు భక్తిశ్రద్ధలం దవిలి, చరమజీవితమును భక్తిజనసంతానమున కాదర్శప్రాయముగఁ బ్రదర్శించె. జీవితాంతము దనకుఁ గారుణ్యసాగరుఁడైన గోవిందుని దివ్యచరణారవిందముల సేవించుచుఁ గాముకభోగముల విడిచి రాగాదివిరహితస్వాంతుఁడై చరాచరజంతువర్గములయం దీశ్వరసారూప్యమును

భావించుచు విగతబంధనుఁడై యపవర్గమును బ్రాపించెను.

నిఱుపేదబిడ్డల యార్తస్వరంబున నమృతగీతికలనాలించి పాలించిన జననీజనకులు — నిరుపేదతనమున నిధినాయకత్వమును జూఱలాడిన మహీసురులు — ప్రాఁతపేలికలయందుఁ బసిండిచేలములతళుకుఁ గాంచి మించిన తృప్తిధనులు — నికృష్టకష్టజలధియందు నానందరమతోఁడఁ గూడిమాడిన పుణ్యదంపతులు — అతిథులందును, నవదలందును, నార్తుల యెడలను నాత్మసాదృశ్యమును గాంచి కాలగర్భమున విశ్రమించిన యీపుణ్యదంపతుల పూతచారిత్రము భారతజాతి విద్యార్థుల భావిజీవితపరిణామమునకుఁ జేయూత నొసంగి వారిం గృతార్థులఁ జేయుఁ గాక.

అంబరీషుఁడు

పాలనప్రాభవమున భరతఖండమును యశశ్చంద్రికలచేఁ గప్పి ధర్మప్రతిష్ఠాపనమే యవశ్యకర్తవ్యముగఁ బాలించి, మూర్తీభవించిన యార్తత్రాణపరాయణత్వము నాఁ బరఁగు సనాతనరాజచూడామణుల పవిత్రకార్యములు నేఁటికిని లెక్కకు మీఱియున్నవి. అందు సత్యపాలనమునఁ గొందఱు, నాశ్రితరక్షణమునఁ గొందఱు, ధర్మపోషణమున మఱికొంద ఱును భారతజాతికి వన్నెదెచ్చినవారై యశఃకాయమున నివ్వటిలుచున్నారు. వారిలో క్షత్రియకులశిరోభూషణుఁడును, మహావిభవవిరాజితుఁడును, విష్ణుభక్తాగ్రేసరుఁడును, సద్గుణ గరిష్ఠుఁడును నై యొప్పిన నంబరీషరాజపుంగవుని చరిత్ర మతి పవిత్రము. ఈతఁడు సత్యవచోధురీణుఁ డని వాసి గాంచిన నభగునిపౌత్రుఁడు. పితృవాక్యపరిపాలనాదక్షుఁడు బ్రహ్మజ్ఞాన పారీణుఁడు నై పరిఢవిల్లిన నాభాగుని పుత్రుఁడు. సప్తద్వీప పరీతభూతల మీతనికిఁ గ్రీడారంగము. వైష్ణవప్రపత్తియే వీని రాజ్యరమకు ముఖ్యాలంకారము. సమస్తవైభవములచేఁ దుల తూఁగు నీమహారా జధికారమదాంధుఁడుగాక, యైహికముల యందు మిథ్యాభావమును బాదుకొల్పి, సర్వావయవములును విష్ణుకైంకర్యమునకు సమర్పణము చేసి, వైదికధర్మములకు నేకొంతయుఁ బొటిలకుండ, ఛాయవలె వర్తించు సహాధర్మ

చారిణితోఁ గాలము పుచ్చుచుండె. తా నేకార్య మొనరించి నను హరి యని సంభావించు ; దర్శించు ; ఆఘ్రాణించు; రుచిఁ గొనఁ దలంచు. ఈ తీరున నప్పరమభాగవతశిఖామణి వసిష్ఠాది మునిశ్రేష్ఠులతోఁ గూడికొని సరస్వతీతటమున ననేక వాజి మేధము లొనరించి సంతతభూరిదక్షిణలతో భూసురపరితృప్తిం గావించి మహాతపస్సంపన్నుండై రాజర్షి బిరుదమును గాంచి వెలయుచుండె. ఈచందమున నీశ్వరాయత్త చిత్తమున నవనిఁ బాలించుచుండిన యంబరీషరాజర్షికి వైరాగ్యభావము దినదిన ప్రవర్ధమానమై మిన్నుమిట్టుచుండె. దాన నమ్మేదినీకాంతుఁడు హరులందును గరులందును ధనములందును గేళివనులందును బుత్రమిత్రబాంధవానీకములందును నాస్థ వీడి సంసారమువలనఁ దగులంబు విడిచి రాజ్యలక్ష్మిని మంత్రివరులయధీనము కావించి నిర్మలుఁడై యేకాంతంబున,నితాంతభక్తిపరవశుఁడై యుండె. అంతరంగభక్తుం డగు నారాచతపసియోగమహిమకు మెచ్చి భక్తలోకపాలుఁ డగు పరంధాముఁడు వైరిభటశిక్షణంబును, స్వజనసంరక్షణంబును, నిర్వక్రపరాక్రమంబు నగు చక్రాయు ధము నొసంగి యనుగ్రహించె.

అనంతర మాపరమభాగవతోత్తముఁ డుభయతారక మగు ద్వాదశీవ్రత మనురూపగుణాఢ్య యగు నాత్మమహి షితో నొక్కవత్సర మొనరింప సంకల్పించి నిర్విఘ్నముగ నిర్వహింపసాగె. ఇట్లు వ్రతంబు సలుపుచు నాదంపతులు కార్తికమాసం బాసన్న మగుడు, వ్రతసమాప్తికై వలయు

పరికరనికరంబులు సేకరించుకొని, మధువనంబునకుం బోయి మూఁడురాత్రులుపవసించి, కాళిందీస్రవంతిని గ్రుంకులిడి, మహాభిషేకవిధానమున శ్రీహరికి నభిషేకము గావించి, నానావిధ స్వర్ణమయమణిభూషణములతోడను బట్టుపుట్టములతోడను నలంకరించి, మనోహరపరిమళగంధాక్షతలు సమర్పించి, యభినవామోదకుసుమవిసరంబులచేఁ బూజించిరి. తదనంతర మా తండు వెండిగొరిజలును బసిండిశృంగములును గలిగి క్రేపుల నట్టు నాఁకుచు నంగచ్ఛాయలై విలసిల్లి పయోధారల వర్షించునాలమందల నఱువదికోట్లను సదక్షిణంబుగ దాన మొనరించె. సంఖ్యాతీతము లగు భూసురబృందమునకు డెంద మలర మృష్టాన్నములతో విం దొనరించె. భూదేవోత్తము లా రాజదంపతుల వైష్ణవభక్తి కిచ్చ మెచ్చి వారిడిన చతుర్విధాహారములకు ముద మంది యాశీర్వాదపరంపరలచే వారిని ధన్యులఁ గావించిరి.

ఆ తీరున ద్వాదశీదివసము కొంత ముగిసిన పిమ్మటఁ బుడమిఱేఁడు పారణము సేయ నుద్యోగించు నవసరమునఁ దపస్స్వాధ్యాయసంపన్నుఁడు, రవికోటిప్రతిమాన తేజుఁడు, రుద్రాంశసంభూతుఁడు నగు దుర్వాససంయమి తన్నివాసమున కతిథిగా నేతెంచె. అట్లరుదెంచిన మునివల్లభునకు జనవల్లభుఁ డెదురేగి సముచితసత్కారముల నాదరించి తోకొనివచ్చి భద్రాసనంబిడి పావనజలంబులఁ బాదములు కడిగి తడియొత్తి సేమ మారసి

తనయింట విందారగింపఁ బ్రార్థించె. అందుల కామునికుంజరుఁ డమితానందమునఁ బొంగి యంగీకరించి కాళిందీసలిలావగాహం బొనరించి క్రమ్మఱ వచ్చెద నని చనియె. కాని పరమ ధ్యానమునఁ బ్రవృత్తుఁడై బాహ్యప్రపంచమునే విస్మృతిఁగన్న మునికులతిలకుని డెందము విందుసంగతిని విస్మరించె. ఇయ్యది యుక్తమే గదా! యమునాతరంగిణిం దానమాడఁ బోయిన యత్రితనూజాతుఁ డెంతసేపటికిని మగిడిరాఁడయ్యె. ద్వాదశియా ముహూర్తార్ధావశిష్టమై చూపట్టుచుండె. ఈ లోనఁ బారణము సేయకున్న వ్రతభంగము వాటిల్లు. చేసిన బ్రాహ్మణాతిక్రమణదోషము పెనుభూతముక్రియఁ గట్టెదుటఁ బొడకట్టుచుండె. అంబరీషనృపాలుని కడుగులు తడఁబడఁ దొడంగె. కుత్తుక యుత్తరించుకొని పోవుచున్నట్లుండె. హృదయము చలనము మాని స్తంభీభూతము కా దొరకొనియె. లోచనచకోరద్వందము మునిచంద్రునిరాకకై యుత్కంఠతో నెదురు చూచుచుండె. చేయునది లేక యంబరీషుఁడు కర్తవ్యనిరూపణమునకై విద్వజ్జనలోకమును రావించి వారిమ్రోల సర్వమును నివేదించి ధర్మరక్షణోపాయ మనుగ్రహింపుఁ డని వేఁడికొనియె. పదంపడి పండితమండలి తర్కవితర్కమునకుఁ బూనుకొనియె. పూర్వపక్షసిద్ధాంతములతోఁ గొంతప్రొద్దు శాస్త్రగోష్ఠి నెఱపిరి. ఆమంత్రితుం డయినయతిథిని వీడి భుజియించుటయుఁ గాదు. వ్రతోద్దిష్టమైనద్వాదశీపారణము వీడుటయుఁ గాదు. రెంటికిని నడుమ సలిలభక్షణము సమ్మత

మని ధర్మసందేహమును బాపి విద్వల్లోక మనుగ్రహించె. తదనంతర మాభూజాని డెందమున సందియమును మాని హరిపాదసరోరుహము లాత్త భజియించి నీరపారణంబు చేసి స్నానార్థియై వెడలి కడుఁ దడసిన జడదారిరాకను బ్రతీక్షించుచుండె.

అంతట దుర్వాసుఁ డనుష్ఠానముల నిర్వర్తించుకొని మడుఁగుచేలముతో, మెడ వ్రేలురుద్రాక్షమాలికలతో, భస్మగుంఠితఫాలభాగముతో, నపరశివుఁడుం బోలె దర్శనమొసంగె. అంబరీషుఁడు వినయవినమితగాత్రుఁడై యాత్రమున వంటకము సేయింపఁ దొడంగె. కాని మునిమానసమునకు నంతయు విలక్షణమై కన్పట్టుడు నాంతరదృష్టిని సర్వమును గ్రహించె. అంబరీషుని సలిలభక్షణరహస్యము బట్టబయలయ్యె. తోడనే జడదారిహృదయము క్రోధఘూర్ణితమై తపింపఁ జొచ్చె. పార్థివేంద్రునిహృదయానుతాపంబును, నిర్నిమిత్తముగఁ దటస్థించిన విషమపరిస్థితియుఁ గ్రోధాతిరేకమున రేకెత్తినముని రాజుచిత్తము గ్రహింపదయ్యె. అతిథియూ గౌరవింపఁదగిన మునిసార్వభౌముఁడు. అందును గ్రోధమూర్తి యగు దుర్వాసుఁడు. జరిగినది ధర్మభంగము. చెప్పాట కేమున్నది! రంగమున భీభత్సరసము తొలఁకాఁడ దొడంగె. తపసిరాయఁడు కన్నులఁ గెంపు గదుర ధర్మగ్లానికై హుంకరింపఁ దొడంగె. ఇంద్రుఁడవు చంద్రుఁడ వని కైవారములు సలిపి విందునకుఁ బిలిచిననృపాధమున కింతటి యధికారమదాంధతయూ యని

గర్జింపసాగె. ఇందఱును జూచుచుండఁడు, విష్ణుభక్తుఁడ నని విఱ్ఱవీఁగు నీనృపకీరాతునిగర్వ మడంచెద నని యుచ్చైస్స్వనం బున బొబ్బలిడుచుఁ జిందులుద్రొక్కుచుండె. పాపము కో జేమి చేయఁగలఁడు? విద్వాంసు లేమి యొనర్పఁగలరు? పరమ కోపి యగు నాతాపసునియెదుర శాస్త్రచర్చలు, ధర్మనిర్ణయ ములు పనికివచ్చునా! ప్రార్థనలు క్రోధాగ్నికి నాజ్యధారల వంటివి. అంతకంతకు మునిశార్దూలుని క్రోధానలము ప్రజ్వ రిల్లఁ దొడంగె. పరాభవాగ్ని ప్రళయాగ్నిగఁ బరిణమింపఁ దొడఁ నే—

చ. పెటపెటఁ బండ్లు గీఁటుచును భీకరుఁడై కనుగ్రేవ నిప్పుకల్
పొటపొట రాల గండములు పొంగ మునీంద్రుఁడు హుంకరించుచున్
జట మొదలంటగాఁ బెఱికి చక్కన దానన కృత్య నాయుధో
త్కటవలమానహస్తయుతఁగా నొనరించి నయించె రాజుపైన్.

ఇట్లు భయంకరాకారమున వెడలిన మహాకృత్య యను మొక్కలపురక్కసి యుక్కుమిగిలి కాలానలసన్నిభ మైన శూలాయుధమును గేలఁ గీలించి మనఃజవల్లభుని భీకరముగఁ దాఁకె. ఔరా! క్రోధ మెట్టి కార్యమున కైన నొడఁబడుఁ గదా! అందులకు భక్తిస్వరూపుఁ డగు నంబరీషుఁ డించుక యేని చలనమొందక యీశ్వరధ్యానపరాయణుఁ డై నిలిచి యుండె. అప్పుడు ప్రేక్షకులు కన్నులు మోడ్చి హాహాకార ములు సేయుచుండిరి. సర్వాంతర్యామి యై భక్తుఁ డగు నంబ రీషుని పవిత్రాంతరాత్మను లీనమై యుండిన పరంధాముఁడు

వెఱ్ఱితపసి చేయు వేడబములఁ జిక్కఁబెట్టుమని చక్రాయుధమును బనిచె. అంతటఁ జిమ్మచీఁకటుల ముమ్మరము నడఁగఁ ద్రొక్కి బంగరుమెఱుంగులఁ దుఱంగలించుచు విష్ణుదేవు చక్రము నిర్వక్రపరాక్రమంబునఁ గృత్యను డీకొనియె. ఉభయశక్తులకును బోరు ఘోరంబగుడుఁ బ్రళయవహ్నిపగిదిఁ బ్రజ్వరిల్లు చక్రధారలను గృత్య సమసిపోయె. అప్పటికిని దాహశాంతిఁ గాకుండుటం జేసి సుదర్శనాయుధము మునివెంట నంటె. మునివల్లభుం డుల్లమునఁ బెల్లుగఁ దల్లడిల్లఁ దొడఁగె. విడుచుటకు శాపోదకములు గావు. కుడుచుటకు ద్వాదశీపారణము గాదు. తిరస్కరించి నోనాడుటకు నంబరీషరాజర్షి కాఁడు. సహస్రధారాకరాళంబై విక్రమించుచక్రానలజ్వాల. కావునఁ దాపసోత్తముఁడు భీతచేతస్కుఁడై కాలికొలందిగ సూడనింబాడి మేరుగుహ సొత్తెంచె. అదియు నురగంబు వెనుకొను దవానలంబుచందంబునఁ దోన చొరఁబడియె. మఱియు,

మ. భువిఁ దూఱన్ భువిఁ దూఱు, నబ్ధిఁ జొర నబ్ధుల్ సొచ్చు, నుద్వేగియై
దివిఁ బ్రాఁకన్ దివిఁ బ్రాఁకు దిక్కులకుఁ బో దిగ్వీథులం బోవుఁ, జి
క్కి వెసం గ్రుంగినఁ గ్రుంగు, నిల్వ నిలుచుం, గేడింపఁ గేడించు, నొ
క్కవడిన్ దాపసువెంట నంటి హరిచక్రం బన్యదుర్వక్రమై.

ఇంతలోఁ దాపసి కాయాసము హెచ్చె. చేయునది లేక కొండలమందు డెందముతో విశ్వజనవ్యాపారపారీణుఁడగు విధాతను శరణుచొచ్చి కరుణ జూడుమని ముని వేఁడికొనియె. అందుల కానలుమోముల వేలుపు హరిచక్రానలకీలల

నడ్డుకొను సామర్థ్యము తనకు లేదని సూచించుటయే కాక యింద్ర దక్ష ప్రజాపతి భృగు భూతపతులు గూడ వాని యాజ్ఞ జగద్ధిత మని తలఁ దాల్తురు కావున సుదర్శననివారణం బనివార్యంబ యని వచించె. దుర్వాసుఁడు గలఁత నొందినహృదయముతోఁ గైలాసవాసుఁ డగుపార్వతీపతిని దర్శించి చక్రోదంతమును సాంతముగ విన్నవించుకొని రక్షింపవే యని పాదముల వ్రాలె. ఈశ్వరుఁడు వానిదగుదైన్య మవలోకించి "వత్సా! శ్రీహరి జగదాధారుఁడు. కాలానుసారముగ వానియందుఁ బెక్కువేల జీవరాసులు సృష్టిస్థితిలయము లందుచుండు. అంతియె కాక పద్మగర్భుఁడును నేనుఁ బురందరుఁడును నారద సనత్కుమార కపిల మరీచ్యాదిమహర్షులుఁ గూడ వెడమాయలఁ దగిలి వర్తింతుము. కావునఁ ద్రిజగన్మోహనమూర్తి యగు వానిచక్రాయుధ ముపసంహరింప నేరము. కావున నోమునీంద్రా! నీ వమ్మహాత్మునే శరణంబు వేఁడుము. ఆతం డొక్కరుఁడ నీకు మేలు సేకూర్పఁగలవాఁ" డని శర్వుఁ డానతిచ్చె. తోడనే దుర్వాసుని సూక్ష్మదృష్టులు విశాలభూవలయమునంతను జుట్టివచ్చినవి. కాని రక్షణస్థానము గోచరింపదయ్యె. స్వప్రాణసంరక్షణార్థము శ్రీహరియే దిక్కని వెనుకాడుపాదయుగళితో నాతపసి వైకుంఠనగరముం జేరి,

శా. ఆవైకుంఠములోని ధర్మమణిసౌధాగ్రంబుపై లచ్చి దాఁ
గ్రేవన్ మెల్లన నర్మభాషణములం గ్రీడించుపుణ్యున్ హరిన్
దేవాధీశ్వరుఁ గాంచి "యోవరద! యోదేవేశ! యోభక్తర
క్షా! విద్యాపరతంత్ర! మానుపఁ గదే చక్రానలజ్వాలలన్."

"ఓయార్తత్రాణపరాయణా! రక్షింపుము. రక్షింపుము. అపారమైన నీదివ్యమహిమ నిక్క మెఱుంగ నేరక నీ ప్రియభక్తుని కపచారంబు గావించి యపరాధి నైతి. అతిథి తిరస్కారంబు సహింప నోడి రోషమునఁ జేసినదోషము నాకు మోస మయ్యె. అంబరీషచక్రవర్తి నీ కింత గూర్చువాఁడనియు నచ్చినచుట్ట మనియు మది నెఱుంగక భంగపడితి. కృపాళూ! దీనజనచింతామణీ! యాగ్రహము వీడి చక్రజ్వాల నుపసంహరించి యనుగ్రహింపవే" యని దీనాతిదీనముగ వేఁడుకొనఁ జొచ్చె.

ఇట్లు సాఁగిలంబడి లేవక యున్నదుర్వాసునిం గని పురుషోత్తముఁడు "తాపసవరేణ్యా! మతిమంతులగు సాధువులు నాహృదయము సొచ్చి రహస్య మెఱిఁగి భక్తిలతాపాశంబుల నేర్పు మెఱయ నన్ను బంధించివైచెదరు. దానం జేసి నిగళబద్ధ మగు మదకరీంద్రమువడువునను కోడెను వీడఁజాలని గోవుభంగిని భక్తుల వెనుదవిలియుందు. ఆలిని సంపదాలిని గూడ విడిచి, తనువు రోసి, తనయులను జుట్టాలను బాసి, సర్వమునకు నేనె దిక్కని నమ్మి వర్తించుభక్తజనము లెట్టివార లైనను వారిని పోనాడ నేర. సాధులహృదయము నాసదనము. నాహృదయము సాధువులయధీనము. నేను సాధుజనుల నెఱుంగుదు. సాధులు నా చరిత మెఱుంగుదురు. మే మనన్యగతికులము. నాభక్తసంతానములయందు నా తేజము పూర్తిగ మూర్తీభవించి యుండు. నీవు భూసురోత్త

మాఁడ నయ్యు వంశార్హంబైన సత్వగుణమునుఁ బోనాడితివి. బ్రాహ్మణోత్తములు తపము విద్య యనుదివ్యసాధనములవలన నుత్తమగతులను బొందుచుందురు. ధూర్తులగువారల కరెంతును నార్తికరము లయ్యెడు. తేజోవంతులగు నాథకర్తల కెగ్గొనరించినవా రెంతటివారలేని వినాశ మందకపోరు. నీ వీయపరాధమునకుఁ బాత్రుఁడవైనవాఁడవు. కావున నిన్ను వెన్నాడుచుండిన చక్రకీలాపళిని మగిడింపనోప. నీయాపదను దొలగించి ప్రోవఁ జాలినవాఁడు సదయుఁ డగునాభాగసుతుఁ డొక్కరుఁడ. అన్యుఁ డెంతవాఁ డేని నేరఁ'' డని వచియించి యూరకుండె. శ్రీవల్లభుఁడె యీతీరున నానతిచ్చినతఱిఁ జక్రకీలాజాలజనితాయాసుఁడగు దుర్వాసునకు భద్రస్థాన మెక్కడిది? సత్యలోకము మొదలు సమస్తలోకములు నిరస్తమైనపుడు నిలువ నీడ యుండునా? త్రిమూర్తుల కందఁగారాని యంబరీషుని భక్తిప్రభావ మేమని కొనియాడఁ దగు? తీవ్రక్రోధమునఁ దిరస్కరించి కాలఁదన్నినవాఁడు తానె యంబరీషుని పాదములపైఁ దలయొగ్గ వలసి వచ్చెం. ఔరా! యీశ్వరసంఘటన మెంత విచిత్రమైనది?

తోడనే ముని కృపాసముద్రుఁడును, మంజుభాషుఁడును నగునంబరీషుని సమీపించి జితోస్మి యని పాదము లంటి క్షమియింప వేఁడుకొనియె. పాదములపైఁ బడినమునిరాజును గాంచి యంబరీషభక్తుని మానస మెరియ సాగె. కరుణారస పూరితహృదయుఁడగు నమ్మేదినీకాంతుఁడు కంపితగాత్రుఁడై

తోడ్తోన కృతాంజలియై "నిర్వక్రపరాక్రమమున విక్రమించు నోచక్రాయుధమా!

సీ. నీవ పావకుఁడవు నీవ సూర్యుఁడవు నీవ చంద్రుండవు నీవ జలము
నీవ నేలయు నింగి నీవ సమీరంబు నీవ భూతేంద్రియ నికరములును
నీవ బ్రహ్మంబును నీవ సత్యంబును నీవ యజ్ఞంబును నీవ ఫలము
నీవ లోకేశులు నీవ సర్వాత్మయు నీవ కాలంబును నీవ జగము
నీవ బహుయజ్ఞభోజివి నీవ నిత్య
మూలతేజంబు నీకు నేమ్రొక్కువాఁడ
నీరజాక్షుండు చాల మన్నించునట్టి
శస్త్రముఖ్యమ కావవే చాలు మునిని.

శ్రీహరి కరప్రయుక్తమై విజృంభించు నీసంచారవేగ మప్రతిహతంబై లోకాపకారు లగుదుష్టరక్షోవీరులకు గుండె తల్లడ మొదవించుటయే కాక, యార్తులగు శిష్టజనంబుల రక్షించుటయుఁ జేయ నగు. నిద్రాసక్తమగు రక్కసిపిండు నీకలరూపు స్వప్నగతం బగుడు, శయ్యాతలంబున నిదురించు తమయిల్లాండ్రు ప్రభాతవాతపోతములకుఁ గలవరము చెంది పలవరింప, నిర్యాణమును జెందు. నీయట్టోకసంరంభముడిగించి యాపన్నుఁ డగునీతపసిరాయనిఁ గాపాడుము. నీదివ్యతేజము నకు జోహారులు. శాంతించి భూసురప్రాణసంరక్షణము గావింపుము. మెండియు నేను ధర్మమార్గరతుండ నేని, ధరణీదేవోత్తమునకు దేవతార్హ మగుభక్తి నెఱపితి నేని, యీవిప్రునకు శుభం బొనగూరెడుఁ గాక! సృష్టిస్థితిసంహారకారణుఁ డగు

దామోదరున కాంతరంగభక్తుఁడ నగుదు నేని భూమీసురుఁడు నిరపాయుఁడై నివ్వటిల్లెడుఁ గాక" యని ప్రార్థించె.

ఇమ్మాడ్కిఁ దనకు వేఁడుకోలు పచరించునరనాథోత్తము మన్నించి, తపసిని దయ దలఁచి కాచి విడిచి, దివ్య చక్రము తిరోహిత మయ్యె. రాహుగ్రహవిముక్తుఁడైన రాకాచంద్రుని చందమున మునీంద్రుఁడు కలఁక దేఱి యంబరీష రాజర్షి నుద్దేశించి ప్రసన్నాంతఃకరణంబున దీవించుచు "భళిరే? నరనాథోత్తమా! నేఁ జేసిన నేరమును గూరిమిఁ గాచి ప్రోచితివి. నీసాధుశీల మే మని కొండియాడ నేర్తు? హరి పాదాబ్జము లింతముట్టఁ గొలిచిననీభక్తిప్రభావ మనన్యసులభ మైనది. మంగళతీర్థపాదుని దేవదేవేశుని నిట్టియకలంకస్థితిని భజించు భక్తావతంసునకు ధారుణీతలమున నందగారానిఁ భద్రంబు లుండునా! జగదాధారుఁ డగుశ్రీమన్నారాయణ దేవుఁడు నీరూపమున విశ్వంభరావలయమున నిండి వెలుఁ గొందుచున్నాఁడు. ధన్యాత్ముఁడ నైతి" వని యభినందించి యి ట్లనియె.

మత్త. "తప్పు లోఁగొని చక్రపావకదాహముం బెడబాపితా
నొప్పు నొప్పు భవద్దయారస, మోసర్వేశ్వర ప్రాణముల్
సెప్పవున్ మను వోయి క్రమ్మఱఁ జేరె, ధన్యుఁడ నైతి, నీ
కెప్పుడున్ శుభ మేను గోరెద, నింకఁ బోయెద భూవరా."

ఈతీరునఁ బయనం బగుమునితల్లజునిఁ గాంచి భూవల్లభుఁడు పాదములకుఁ బ్రణమిల్లి "తాపసాగ్రణీ! నాయింటఁ

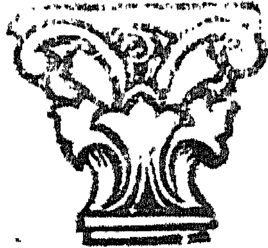
గుఱిచి నన్ను ధన్యాత్మునిం జేయవే” యని వేఁడుకొనియె. వెండియు నిరాకరించుటకు జడదారికి ధీరత్వ మెక్కడిది? చక్రధ్వానము లింకను శ్రవణపుటంబునఁ బ్రతిధ్వనించుచునే యుండె. మాఱుమాటాడక యమ్ముని రాజిడుమృష్టాన్నమును భుజించి తృప్తుఁడై 'నీపావనచరితామృతగీతమును భూమ్యాకాశములు ప్రతిధ్వనించుక్రియ మర్త్యామరులు గీర్తించిముక్తిప్రదులయ్యెదరు కావుత' మని యాశీర్వదించి యింటితెరువున బ్రహ్మలోకమును బట్టి పోయె. పిదప రాజు హృషీకేశునకుఁ దనపయిం గల యవ్యాజానురాగమున కక్కజ మందుచు నతిపవిత్ర మగుభూసురభుక్తశేషమును భుజియించి వత్సరావధికం బగువ్రతమును ముగించి తరించె.

తదనంతర మానరేంద్రుఁడు సంసారం బసార మనిరోసి, ప్రాజ్యం బగురాజ్యంబును సుగుణమహితు లగుసుతులకు నొప్పగించి, తపోవనంబునకుం జని హరిభక్తిపరాయణుండై తపం బొనరించి, దేహాంతరమున విష్ణుసాయుజ్యమును బడసె.

భూతలేంద్రుఁడై దివ్యచారిత్రమునఁద్రిమూర్తులను మెప్పించి బ్రాహ్మణశాపమును గూడఁ దృణీకరించి ద్విగుణీకృతనిర్మలకీర్తిచంద్రికాసారమున భారతక్షేత్రచారిత్రమునకు వింతమెఱుఁగు లిడి చిరయశంబు స్థాపించి యస్తమిల్లిన నాభాగసుతునికథావిధానము దృక్పథమున నిడుకొనివర్తించు విద్యార్థులజీవితాశయములు సఫలీకృతములు గాక మానవు.

శ్రద్ధాళువులై దీనిం బఠియించువిద్యార్థుల కీఫలశ్రుతి శ్రవణానందసంధాయకమై కామితార్థము లనుగ్రహింప నోపు.

క. ఈయంబరీషుచరితముఁ
దీయంబున విన్నఁ జదువ ధీసంపన్నుం
డై యుండును భోగపరుం
డై యుండును నరుఁడు పుణ్యుఁడై యుండు నృపా.

ధ్రువుఁడు

సుశ్లోకు లగుపుణ్యమూర్తుల పూతచారిత్రములే భాషావధూటికలంకారములు. వారిసత్ప్రవర్తనాదికములే యువజనప్రకరంబుల ధార్మికజీవనోన్నతి కాదర్శములు. వారి శుభ్రకీర్తిని బరిపోషించుటయే లోకకళ్యాణము. గాఢాంధకారమునఁ బ్రాఁకులాడు పాంథజనాళికి విద్యుల్లతా ప్రభలవలె, సంసారయాత్రాపరులకు వారి పావనచారిత్రములు మార్గదర్శకములైన దివ్యదీపికలు భరతఖండము ముందుఁ జెందఁగల యశోన్నత్యము విద్యార్థిలోకము సత్ప్రవర్తనము ననుసరించియుండును. పూర్వులగు మహాపూరుషులసచ్చరిత్రములఁ బఠించుటకంటె దానికి వేఱుశరణ్యము లేదు. వానిలో నసమాన తేజఃపుంజమునఁ బ్రకాశించు రాజచంద్రుల దివ్యచారిత్రములు లేఁబ్రాయమున విలసిల్లు డింభకులజీవితవికాససౌధవీథికిఁ బునాదులు. మహాపూరుషులదివ్యకథామృతము దనివారఁ గ్రోలి సుఖించిన నర్భకులజీవితపరిణామము లోకమంగళమునకు నిదానము. ఆత్మగౌరవమునకై శైశముననే శరీర మర్పించి యశము గాంచి మించినబాలభక్తుని యద్భుతచారిత్రము తరుణవయస్కులకుఁ గర్ణపేయము గానోపు. ధ్రువుఁ డనుపేరఁ బరఁగురాజకుమారవీరుని శుభ్రచారిత్రము పఠియింపని బాలవిద్యార్థులు తమజాతీయజీవితసత్త్వమును వమ్మొనరించుకొనిరనియే భావింప నగు.

లోకోద్ధరణమునకుఁ జంద్రధరకళాకలితుండై జలజగర్భున కుద్భవించిన స్వాయంభువమనువు ధ్రువునిపితామహుఁడు. సుభగచారిత్రుఁ డగునుత్తానపాదుఁ డనురాజోత్తముఁడు వీని ప్రియజనకుఁడు. ఉత్తానపాదుఁడు సునీతి సురుచి యనునిర్వురుచేడియలఁ బరిణయమాడి భుజపీఠి నలంకరించిన ధరాచక్రమును సర్వజనరంజనంబుగఁ ద్రిప్పుచుండె. అర్ధరాత్రేంద్రుఁడు న్యాయమార్గమునఁ బాలించుచున్నను గళత్రముల యెడ మాత్రము సమభావము వహింప నోపక "ప్రమాదో ధీమతామపి" యనునార్యోక్తికి గుఱి యయ్యె. రెండవభార్య యగు సురిచితోడిదే లోక మని విశ్వసించి సర్వదా యామెకు వశవర్తియై మెలఁగుచుండె. అవ్విధంబునఁ బ్రవర్తించురాజపుంగవుని భార్య లిరువురును గర్భవతులై పూర్ణచంద్రునిఁ దిరస్కరించుబుడుతలఁ గాంచిరి. కాలక్రవశంబున సునీతిసుతుం డగు ధ్రువునియెడలఁ గూడ రాగమును వీడి యాతేఁడు సురుచికొమరుం డగునుత్తమునియందే చిత్తము హత్తించుకొని వర్తించుచుండెను. రాజానుగ్రహంబునకుఁ బాత్రంబైన సురుచి గరువతనంబున మురియుచుఁ దనయందును దనయనుంగుబిడ్డయందును మాత్రమే నృపునిడెంద మానందకందళిత మగునట్లు నయగారము లుపచరించుచుండె. లోకపాలుని ప్రేమావలోకనము దనపై లేకున్న మానెఁ, దనూజాతునియెడఁ గూడ లేకపోయెనే యని సునీతి పెద్దయుం బ్రొద్దు వగచుచుఁ గాలము గడపుచుండె.

అద్ధరావరకుమారు లిరువురు దినదినప్రవర్ధమాను లగుచుండ, ధ్రువుఁ డయిదేండ్ల ప్రాయమువాఁ డయ్యె. కొండొక నాఁడు భూవిభుం డుత్తమునిఁ దనతొడపై నిడుకొని యుపలాలనము సేయుచు సురుచిం గూడి వినోదలీలలఁ దేలియాడుచుండె. అందందు ఖేలనాయత్తచిత్తమునఁ దిరుగాడుధ్రువుం డచ్చటికి వచ్చి యామువ్వురం గాంచె. తోడనే తానుగూడ జనకునియంకభాగమునం దధివసింపవలయు ననెడి కుతూహలము డెందమున సందడింపఁ దండ్రిమ్రోలఁ జిందులాడఁ దొడంగె. సప్రేమదృష్టులఁ దండ్రిపై నిగిడించుచుఁ దదంకారోహణాపేక్షచేఁ జిడుముడివడుచు బాలమృణాళకాండములం బోలుమృదుహస్తముల నాడించుచుఁ, జూపులం దీనత్వంబు దోఁపఁ దిలకించుధ్రువునిఁ గాంచియు నాదరింపకుపేక్షించిన విభునిచేఁతలకు గర్వించి సవతికొడుకు నుద్దేశించి సురుచి యిట్టు లనియె.

"ధ్రువా! నీసంభ్రమంబునకుఁ గారణ మూఁరసితి. తండ్రిగారియూరుభాగమును జేర నర్హుండవేని నాగర్భమున నే జనియించియుందువు. సవతిగర్భమున నుద్భవించినయభాగ్యునకుఁ దండ్రితొడపై నెక్కుభాగ్య మెక్కరణి లభియించు? కొఱనోములు నోచిన నీ వెడ? తండ్రియంక మెడ? అయిన ను నట్టికోర్కె గాఢముగ జనియించెనేని యధోక్షజునిపాద రాజీవముల నాశ్రయింపుము. కరుణాసింధుం డగుభక్తమందారుఁడు వెండియు నిన్ను మదీయగర్భంబునఁ బుట్టించు."

ఇట్లు మర్మములను దూలించు పినతల్లి దుస్సహవచనములఁ జెవులార వినియు జనకుఁ డోదార్చకుండె.

ధ్రువుండు పసిపాప యైన నాత్మగౌరవమున శతవృద్ధుం దిరస్కరింపఁ గలవాఁడు. జనకునిసన్నిధానమునఁ దనయీడు పాపఁ డగుసోదరునిముంగల సవతితల్లి యాడెడు దుర్భాష లాతఁడు సహింపఁ జాలఁ డయ్యె. అభిమానధనుఁ డగు నబ్బాలవీరుఁడు దండతాడితభుజంగంబువోలె మండిపడఁ జొచ్చె. పరాభవాగ్నిచేఁ బ్రజ్వరిల్లు పంచాబ్దంబుల బాల పంచాననునినేత్రములకు శోకదేవత స్వాగత మిచ్చె. చేయున ది లేక పెద్దపెట్టున రోదనము సేయుచుఁ గ్రోధానలజ్వాలికల నుపశమింపఁజేయు కన్నీ రోడికలు గట్టి గండభాగమునఁ బ్రవహింపఁ బఱగువాఱుచు నాతఁడు దల్లిని సమీపించె. పనవి పనవి యేడ్చుచుఁ జెంతఁ జేరిన కుమారశేఖరుని నాపె జేరఁ దిగిచి యొడిలో నిడుకొని మోము నివురుచుఁ జుబుకంబు పుణుకుచుఁ బరిదేవనకారణ మారయుచుండునంత, నతఃపుర పరిచారికాజనంబులు సమీపించి యయ్యుదంతము సాంత ముగ నాపెకు నివేదించిరి. సవతియీసడింపులు వినినయంత నే సునీతిదేవికి హృదయకుహరము వ్రయ్యలై శోకస్రవంతి పాయలై ప్రవహింపఁ దొడంగె. నిట్టూర్పులెగయఁ జొచ్చె. సవతి యాడిన సూడుమాటలు సారెసారెకుఁ దలంపునకు రాఁ గోడుగుడుచుచు దుఃఖాగ్నిశిఖలచేఁ గసుగంది వన్నె దఱిఁగిన మాధవీలతికవోలె నాపె జూపట్టుచుండె. ఇవ్విధంబునఁ గొంత

వడి వాపోయి పొంగిపొరలు శోకస్రవంతిని భావసముద్రమున సంగమింపఁ జేసి ధ్రువునిదీనాననమును విలోకించి యిట్లు లనియె. "ముద్దులపట్టీ! ఊఱడిల్లు మూఱడిల్లుము. శోకము వలనం బ్రయోజన మేమి? జీవసంతతికిఁ దొల్లింటి కర్మఫల మనుభవింపక తీరదు. వారివారి కర్మసూత్రములఁబట్టి మను జులు శుభాశుభ ఫలముల ననుభవించుచుందురు. వేయేల! నీవు దైవోపహతుండ వగుటంజేసి కాదె భర్తచే నికృష్ట దాసిగా నైనఁ బరిగణింపఁబడని నిర్భాగ్యకుక్షి నుదయిం చితివి. కావున సురుచిమాటలకు వెతఁ గుందఁ దగదు. తండ్రి చేష్టలకుఁ దల్లడిలను గూడదు. ముమ్మాటికిని నేను దురదృష్ట వంతురాలను. నీవో హతభాగ్యుఁడవు. వత్సా! దురపిల్లకుము. పినతల్లి యైన సురుచివచనంబులు సత్యంబులే యగు. ఇంకను జనకుని యంకభాగముపై నిశ్శంకముగ వసియింపఁ గాంక్ష గలదేని, సురుచియాదేశము ననుసరించి సర్వేశరణ్యుం డగు హరిచరణము లాశ్రయింపుము. దాన సకలశుభంబు లొదవుటయే గాక నీమనోభీప్సితంబును సిద్ధించెడు. విపదంబుధిని మునింగి దరి గానలేని దుఃఖభాగులకుఁ బరంధాముని పద సేవయే నావ. మఱియు విశ్వంభరాపాలనమునకై పద్మ గర్భుఁడు నారాయణుని పాదనలినముల సేవించి బ్రహ్మపదంబు నందె. సర్వాంతర్యామి యగు నమ్మహాత్ముని కరుణారసవృష్టి కతంబున ఘనుఁడు మీతాత నిరవధికయోగఫలంబుల నను భవించి ప్రఖ్యాతయశుండై యిహపరంబులఁ జూఱగొనిన

వాఁడు. నీవు గూడ నారమాకాంతుని పదపంకేరుహంబులకుఁ బ్రణమిల్లి సల్లలితప్రతాపుండవు గమ్ము." పరమార్థప్రతిపాదకంబు లగు తల్లివాక్కులయందు గుఱి నిల్పి ధ్రువుం డామె వలన నాశీర్వాదముల నంది యరవిందగర్భముఖగీర్వాణులకును లక్ష్మీతరుణీమణికి నన్వేష్టవ్యుఁ డగు పరమేశుని నన్వేషించి సేవించుటకై గహనాంతరసీమలకుఁ బయనం బగుచుండె. బాపురే! పరాభవానలమున గ్రుంది కుందు పసిపాపలు ధీరస్వాంతు లగుటకై ప్రోత్సహించి ప్రఖ్యాతయశోవల్లరులచే జీవితకుసుమములఁ బిసాళింపఁ జేయు వీరమాతల ధీరవృత్తి నెంతని కొనియాడఁ గలము?

అత్తఱిఁ జతుర్దశభువనసంచారియుఁ ద్రికాలసంవేదియు నగు నారదమౌని సర్వ మెఱింగి మధ్యేమార్గమున నబ్బాలకుని సమీపించి సకలపాపనాశనకరం బైన తనహస్తంబున ధ్రువుని మస్తక మంటి మానభంగము సహింపని క్షత్రియార్భకుల ప్రభావమున కక్కజ మందుచు నబ్బాలు నుద్దేశించి యిట్టులనియె. "ఓయీ! రాజార్భకా! ఎందుల కీసాహసము! నిత్యలక్ష్మీనివాసమై తనరునావాసమును వీడి త్రిదివసదృశంబు లగు మహైశ్వర్యములఁ బాసి యేకాకివై కాంతారములఁ బరిభ్రమించి శ్రమంపడ నేల? సంరంభ ముడుగుము." అనవుడు ధ్రువుండు హృదయవిదారణము లగు సపత్నీమాతృపరాభవానలదారుణకీలల నీశ్వరానుగ్రహసుధారవృష్టిం జల్లార్చుకొనఁ బోదు నని దేవమౌనికి విన్నవించె. నిర్భరానందమును నుగ్గ

డించు నబ్బాలభక్తుని యుక్తుల కలరి నారదుం డిట్టు లనియె. "ఓహో! బాలకా! నిరంతరము బాలక్రీడల వర్తించు లేఁ బ్రాయమున మానావమానవిమర్శన మేల? ప్రాణుల కాత్మీయ కర్మఫలంబు లయాచితంబుగఁ బ్రాప్తంబు లగు. అవ్వానికై విజ్ఞు లగు పూరుషులు ఖేదమోదంబుల నరిగఁ బొందుదురు. అదియునుం గాక మాతృనియోగానుసరణంబుగ సర్వేశ్వరాను గ్రహంబునకుఁ బాత్రుండ నగుదు నంటి వేని, జన్మపరంపరాగత వాసనలతో నిష్కామకర్మమున సమాధినిష్ఠల దీపించు యోగీంద్రు లేని యందఁగా రాని పరంధాముని నేక్రియఁ బొందనేర్తువు? వాని నారాధించి కనుంగొనుట కష్టైకసాధ్యము. కావున నీయుద్యోగమును వదలి వివేకమతి వయి తండ్రికడ నిలిచి దైవప్రసాదము లని కలిమిలేముల స్వీకరించి విమల విజ్ఞానవర్తివై వర్తింపుము." గుణాఢ్యుని గాంచి యానందిం చుచు నభాగ్యుం డగువానిదెసఁ గరుణ చూపుచు సమునితో మైత్రి నెఱపి వర్తించువానిని దాపత్రయాదికము లంట నేర వని బోధించు మానివరేణ్యుం గాంచి ధ్రువుం "డనఘా! యంతటిశాంతిపథంబు సుఖదుఃఖోపహతులకు సిద్ధింప నేర దని కృపాలుఁడ వగునీవలన వింటి. నే నుత్తమక్షత్రియవంశ సంజాతుఁడ. సురుచి యాడిన దుర్భాషాఘనశరంబులు హృద్గత ములై కరంబు కాఱియ వెట్టుచున్నవి. దానం జేసి మదీయ చిత్తశాంతి స్థానభ్రంశము నొందె. మునీంద్రా! త్రిభువనో త్కృష్టమై యనన్యసాధ్యంబై యొప్పు సాధుమార్గ మెఱిగించి

తరింపఁ జేయుము. బ్రహ్మయూరువున జనించి యంచితవిపంచీ
వాదనకుశలుండవై లోకకళ్యాణమును గాంక్షించి యక్కాని
చంక్రమునఁ దిరుగుచుందువు. నీ వెఱుంగని ధర్మరహస్యంబు
కలదే?" యని ప్రార్థించి మిన్నకుండె. ధ్రువుని డెందము
నందలి శుభప్రారంభము మేరుభూధరముక్రియ సుస్థిరం బని
తలంచి మునివరుం డాతని గాంచి "కుమారవీరా! ని న్నీమార్గ
మునకుఁ బ్రేరేచినవాఁడు దీనజనమందారుం డగు నారా
యణుఁడు. సకలపురుషార్థములఁ గోరు పూరుషునకు హరిపాద
సరోజయుగళంబే శరణ్యంబు. యమునానదీతీరంబున మధు
వనంబు హరిసంచారంబుకతమ్మునఁ బవిత్రమ్మును బుణ్య
ప్రదమ్మునై యలరారుచుండు. నీ వందుల కేగి యాశైవలినీ
పావనతోయంబులఁ గ్రుంకులిడి హరిపదధ్యానప్రవణ
చిత్తుఁడవై యమ్మహాత్ముని భజియింపుము. నీ వనుపవీతుండ
వగుటం జేసి వేదాధ్యయనాద్యుచితకర్మంబుల కనర్హుండవు.
అయిన నయ్యది భక్తిమార్గావలంబుల కవరోధ మొనంగఁ
జాలదు. కల్పితాస్తరణుండవై స్వస్తిప్రముఖాసనోపవిష్టుండ
వగుచు ధ్యానపరాయణుండవు గమ్ము. మఱియు నాశ్రిత
వత్సలుండు సుందరహరినీలసన్నిభాంగుండు శ్రీవత్సలక్షణ
లక్షితుండు లలితకాంచననూపురాలంకృతుండు సర్వలోకశర
ణ్యుండుఁ బీతాంబరధరుండు నగు శ్రీహరి నీకు దర్శనీయుండు.
పరమనివృత్తిమార్గమున లభ్యం బగు పురుషోత్తముని దివ్య
మంగళస్వరూప మొక్కపరి చిత్తమున హత్తెనేని మగుడ

వెనుదిరుగ నేరదు. ప్రణవయుక్తంబును ద్వాదశాక్షరకలితం బును దేశకాలవిభాగవేదియు నై బుధానుష్ఠితం బగు వాసు దేవమంత్రం బొందు గలదు. అమ్మంత్రరాజంబును సప్తవాస రంబులు పఠియించినమాత్రమున ఖేచరాలిం గనుంగొను సామర్థ్యం బలవడు. మాయాభిభూతులు గాక సేవించువారికి సర్వాభిమతార్థసంసిద్ధి యయ్యెడు" నని తద్రహస్యముల నెల్ల నామూలాగ్రముగ నుపదేశించె. అందుల కాసునీతినంద నుఁడు డెందమున హర్షాంబుధి నోలలాడి నారదమునీంద్రునకుఁ బ్రదక్షిణపూర్వకనమస్కృతు లొనరించి వానిచే ధన్యవాద ములం బడసి మునిజనసేవ్యం బగుమధువనంబునకుం బోయె.

అనంతర మానలినసంభవసంభూతుఁ డుత్తానపాద నరేంద్రుని సమీపించి వానిచే సముచితపూజనములం బడసి సంప్రీతచిత్తుండై మార్గపరిశ్రాంతి నపనయించుకొనువాఁడుం బోలె కొండొకవడి నిలిచి యంతట జేనివంకఁ దిరిగి యాతని మొగము చెన్ను దఱిఁగి యుండుటం జూచి తత్కారణ మారయఁ గోరె. సుపుత్రునివియోగక్లేశభరమున నుత్తల మందునృపుచిత్తము మునీంద్రుని యుపలాలనంబుకతంబున ద్రవీభూతం బయ్యె. బాష్పవారి దృష్టినిరోధం బొనరించు చుండె. డగ్గుత్తికతో రాజు మునిరాజుం గాంచి "మౌనివర్యా! ఏమని వాకొన నేర్తు? పరితాపకారణ మెట్లుగ్గడింతు? సుగుణాలవాలుఁ డగుబాలుఁడు సరససద్గుణసాంద్రుఁడు పంచా బ్దములవాఁడు మదీయతనూజాతుఁడు మందబుద్ధి నగునాచేతి

పరాభవమునకుఁ దాళ నోడి యడవులఁ బట్టి పోయె. మనః క్లేశకలితుఁడై, క్షుధానలపీడితుం డయి ఘోరాటవులం గ్రుమ్మఱు నాపసికూన భయంకరవ్యాఘ్రభల్లూకాదివన్యమృగ శ్రేణివదనగహ్వరములనుండి వెండియు బయలువెడలునే? మునికులతిలకా! అంగనాసక్తచిత్తుఁడనై యుత్తమోత్తముఁ డగునబ్బాలుఁ డంకపీఠి నధివసింప రా నిరాకరించి భంగపడిన వెంగలివిత్తును. అక్కటా! మదీయదురాగతమునకు మేర గలదే?" యని వాపోవఁ దొడంగె. అత్తెఱంగున దిగు లొంది వగఁగుందు నరనాథునిం గూర్చి నారదుండు "రాజేంద్రా! వగవేల? ఊఱడిల్లుము. నీచేఁ బరిభూతి నందిన ప్రియనందనుఁడు మందుండు గా నోపఁడు. ఆతఁడు రాజీవ దళాక్షునిచే రక్షితుఁడై సుద్రువం బగుకీర్తివిభవంబుచేఁ దేజ రిల్లఁగలవాఁడు. తులసీదళదాముని భజియించి లోకపాలుర కందఁగారాని నిత్యపదంబునఁ బ్రభుశ్రీలతో విలసిల్లు. శోకం బుడిగి సుఖం బుండుము. కతిపయివాసరంబుల కాసుగుణ రత్నాకరుం డిటకు సురక్షితుండై రాఁగలవాఁడు. వైళంబ శుభంబు సేకూరెడు గావుత" మని యాశీర్వదించి ముని పనివినియె. పిమ్మట నాభూకాంతుఁడు పదింబదిగ నారదు వచనప్రకారమును దలపోయుచు రాజ్యకాంక్షను వీడి ప్రొద్దులు పుచ్చుచుండె.

అట ధ్రువుండును నారదప్రబోధితుండై దేవమాని వర్ణితంబును సమస్తపుణ్యనిలయంబును నై యొప్పారుమధు

వనంబు డాయంజని యమునాతరంగిణిని గ్రుంకులిడి సమా హితచిత్తమున ధ్యానసమాధి బ్రవేశించె. ప్రారంభమున నాతఁడు త్రిరాత్రోపవాసంబు లొనరించుచుఁ గపిత్థబదరీఫల పారణంబునఁ బ్రాణధారణము గావించుకొనుచుఁ బ్రథమ మాసము హరిధ్యానమునఁ గడపె. రెండవమాసంబున నాఱేసి దివసంబుల కొకమాఱు జీర్ణతృణపర్ణాహారుండై విష్ణుసమా రాధనం బొనరించె. పిమ్మట నవరాత్రంబుల కొకపరి సలిల భక్షణంబు సేయుచు మూఁడవనెల మాధవు నర్చించె. చతుర్థమాసంబున ద్వాదశిదివసంబుల కొకతోయము వాయుభక్షణము గావించి జితశ్వాసుండై పుండరీకాక్షునిఁ బూజించె. పంచమమాసమున నిరుచ్ఛ్వాసుండై చేతనారహితం బగుస్థాణువుక్రియ నేకపదంబున నిలిచి పరమాత్ముని సేవించె. పదంపడి యాతఁడు విషయవాంఛలకుఁ జోటీయక జగదా ధారుం డగునారాయణుండే శాశ్వతపరబ్రహ్మం బని హృదయ పీఠిని బాదుకొల్పి తదన్య మెఱుంగక హరిస్వరూపమున లీనమై యుండె. అబ్బాలకునియంగుష్ఠపీడనమున భూరిమద వారణాధిష్ఠితంబై సాగరతరంగమాలికల నూఁగాడుపోత మట్లు ధారుణీతల మల్లలనాడఁ దొడంగె. ముల్లోకవాసు లుఱ్ఱూఁతలూఁగిరి. చరాచరాత్మకం బగు ప్రపంచమునంతను గర్భకుహరమున దాఁచుకొనిన రమానాథుఁడే ధ్రువునితపోబలం బునఁ జలనమందిననాఁడు తక్కుంగలవారియిక్కట్టులు లెక్కిం పనేటికి? ప్రాణనిరోధంబున దేవతానీకము తాళఁజాలక భగ

వానిని జేరి ముకుళితహస్తులై "ప్రభూ! శరణార్థులము. ఆర్తి హరించి కావవే" యని మొఱవెట్టఁ దొడంగె. శ్రీహరి వారియెడల సుప్రసన్నుండై తత్కారణము సర్వ మెఱింగించి కుందు వాపి వారి వారియావాసంబుల కంపి గరుడవాహనారూఢుండై మధువనంబునఁ దపం బొనరించుధ్రువుని యెదుట సాక్షాత్కరించె.

అంత ధ్రువునిమనోంబుజమునఁ దాండవమాడుకోటిప్రభాయుతమూర్తి తిరోహితుం డయ్యె. భక్తావతంసునినేత్రద్వంద్వము చలన మందె. తోడ్తోన యతనిప్రఫుల్లనయనప్రసారము కట్టెదుట నిలిచినవై జయంతీమాలికాశోభితునిపై, చతుర్భుజునిపైఁ బ్రసరించె. అంత నాతఁ డుత్తరక్షణముననే యమ్మహామూర్తికిఁ బ్రణమిల్లి కృతాంజలియై యవ్విరాడ్విగ్రహుని స్తుతియింపఁ బ్రయత్నించి స్తుతిక్రియాకరణదక్షుండు గానేరక నివ్వెరపాటుతో నిలిచి వీక్షించుచుండె. అక్కు లెఱింగినబాలగోపాలమౌళి వేదమయం బగుశంఖమున నిర్భరానందముతో నయ్యర్భకునికపోలతల మంటె. తోడనే గంగాఝురీసంకాశం బగు స్తోత్రస్రవంతి బయలువెడలె. దానంజేసి యబ్బాల భక్తుండు శ్రీకాంతు నివ్విధంబున వినుతింపఁ దొడఁగె.

"దేవాదిదేవా! నీవు సర్వభూతాత్ముండవు. లోకవృత్త మంతయు భవదీయేచ్ఛామాత్రంబున వర్తించుచున్నయది. సమాధినిష్ఠం బడలినయింద్రియాళిని నీయూర్పుగాడ్పుల నుజ్జీవింపఁ జేసినజగత్ప్రాణుఁడవు. దీనబంధూ! దాసుని

వందనము లందికొనుము. ఏకేశ్వరుండవయ్యు మాయాఖ్యం బగునా త్రీయశక్తిం జేసి దారువులయందలి వహ్నిచందమున వివిధరీతులఁ బ్రకాశించుచుందువు. సకాములయినదీనులను గోవత్సన్యాయమునఁ బోషించునీకృపావిశేషం బేమని కొనియాడ నేర్తు!

మ. అరవిందాదర తావకీనచరణధ్యానానురాగోల్లస
చ్చరితాకర్ణనజాతభూరిసుఖముల్ సానందక బ్రహ్మమం
దరయన్ లేవఁట. దండభృద్భటవిమానాకీర్ణులై కూలు నా
సురలోకస్థులఁ జెప్ప నేల సుజనస్తోమైక చింతామణీ.

చ. హరిభజనీయమార్గనియతాత్తకులై భవదీయరూపమై
వఱలినభక్తియుక్తు లగువారలసంగతిఁ గల్గఁజేయు స
త్పురుషసుసంగతిన్ వ్యసనదుర్భరసాగర మప్రయత్నతన్
సరసభవత్కథామృతరసంబున మత్తుఁడనై తరించెదన్.

సీ. సర్వేశ కల్పాంతసమయంబునందు నీ యఖిలప్రపంచంబు నాహరించి
యనయంబు శేషసహాయుఁడవై శేషపర్యంకతలమునఁ బవ్వళించి
యోగనిద్రారతినుండి నాభీసింధుజస్వర్ణలోకకంజాతకర్ణి
కందు జతుర్ముఖు నమరఁ బుట్టించుచు రుచి నొప్పు బ్రహ్మస్వరూపివైన

గీ. నీకు మ్రొక్కెద నత్యంతనియమ మొప్ప
భవ్యచారిత్ర పంకజపత్రనేత్ర
చిరశుభాకార నిత్యలక్ష్మీవిహార
యవ్యయానంద గోవింద హరి ముకుంద.

ఇట్లు పెద్దయుంబ్రొద్దు ధ్రువునిచే వినుతింపఁబడి భగవంతుండు భృత్యానురక్తుండై యింతిం తనరాని సంతసమున

"వత్సా ! నీధీరవ్రతమున కానంద మొందితిని. బాలప్రాయమున సాధుజనదుర్లభం బగు నీయక్షీణదీక్షాచరణంబునకు నిరవధికభక్తిప్రభావంబునకు నచ్చెరువందితిని. నీమనోభీప్సితము తెలిసికొంటిని. సప్తర్షిమండలము దారకాసమేతమై వలగొనఁ దగునట్టియు దురాపంబును ననన్యాధిష్ఠితంబును బ్రళయావసానంబునం దైన నశ్వరంబు గాక వెలుంగునదియు నైన ధ్రువక్షితి యనుపదం బిరువదియాఱువేలేండ్లు చనినపిదప నీకుఁ బ్రాప్తంబు కాఁగలదు. అంతదనుక వనవాసగతుం డైన నీతండ్రిరాజ్యమును బూజ్యముగఁ బాలింపఁ గలవు. మృగయాకౌతుకంబున భవదనుజుం డగు నుత్తముఁడు ఘోరాటవులం గ్రుమ్మరి మృత్యుం డయ్యెడు. కుమారాన్వేషణార్థమై కాంతారములు పట్టి వానిమాతయు భీత్యావహం బగు వీతిహోత్రశిఖలచే రూపు మాయు. ఓయీ ! ధ్రువకుమారా ! న్యాయధర్మములం బెడబాయని రాజ్యపాలనంబున నిహసుఖంబులు దనివార ననుభవింపుము. యజ్ఞస్వరూపుండ నగు నన్ను సంపూర్ణదక్షిణలతోఁ గూడిన మఖంబు లొనరించి సంతుష్టునిఁ గావింపుము. చరమకాలంబున మదీయనామసంకీర్తనంబు చేసి పునరావృత్తిరహితం బగు శాంతిపదంబును బొందఁ గలాఁడ"వని యభిమతార్థంబు లనుగ్రహించి ఖగవాహనుండు వైకుంఠంబునకుం జనియె.

అనంతర మానరేంద్రనందనుండు యమునాస్రవంతీప్రాంతకాంతారం బగు మధువనంబును వీడి నిజపురాభిముఖుం

డగుచు నాత్మగతంబున "అక్కటకటా! ఎంతలెంతలు వింతలు పుట్టె! నే నభిలషించు నున్నతపదంబువలన నాకనివాసులకు సంభవించు నంతరాయ మేపాటిది? వారిచేఁతలనే నామది గలుషితంబైనది. సనకసనందనాది యోగీంద్రబృందము జితేంద్రియత్వమునఁ బెక్కువేలేండ్లు యోగసమాధులఁ నిలిచి ముకుందచరణారవిందములఁ గాంచి తరియించు చుందురు. అట్టితఱి నేను షణ్మాసంబుల వానియనుగ్రహంబు నకుఁ బాత్రుండ నయ్యు నిరర్థకంబులై యశ్వత్థంబు లగు నర్థంబుల నర్థించి వ్యర్థమనోరథుఁడ నైతి. బాపురే! నన్ను బోలు మూఢమానసులు ధాత్రిపై నుందు రోటు? పెక్కు లేల? నారదమునీంద్రులవాక్యసరణి తథ్యంబ యగు" నని తలపోయుచుండెను.

అవ్విధంబున స్వగృహాభిముఖుం డగు ధ్రువునిత్తె మో దంతము కర్ణరసాయనంబుగ నుత్తానపాదునకుఁ దెలియవచ్చె. కాని యాతఁడు కుమారశేఖరుఁడు మగుడి వచ్చుట చచ్చిన వారలు లేచి వచ్చుట వంటి దని తలంప సాగె. మందభాగ్యు నకు శుభప్రతిపాదన మెక్కుడవడి నొడఁగూడు నని వితర్కింపఁ బూనె. వెండియ మునివాక్యములు స్మరణకు వచ్చి యాశాం కురములు తలసూప సాగె. తోడనే సుతునిరాక నివేదించిన మతిమంతున కతులితదివ్యభూషణాంబరశ్రేణి నొసంగి బంధు జనామాత్యపరివృతుండై తేఁ డెదురుసనియె. అవ్విధంబునఁ గొంతద వ్వేగుసరికి రమాకళత్రచరణారవిందయుగళార్చనా

షరుం డగు కుమారశేఖరుండు గన్నులకఱవు దీఱ సాక్షాత్క రించె. తోలఁకాడు ప్రేమభరంబున మేనఁ బులకాంకురంబులు మొలకెత్త రాజు సుతునిఁ బొదివిపట్టి మోము నివిరి శిరము మూర్కొని చుబుకంబు పుణికి యవ్యయానంద బాష్పధారల నభిషిక్తుం జేసి యాశీర్వదించె. అంతఁ జిరయశుం డగు ధ్రువుండు ప్రమోదితాత్ముం డగుచుఁ దండ్రికి బ్రణతు లొనరించె. పదంపడి తల్లులచరణాంబురుహంబులు ఫాలతలంబు సోఁక మ్రొక్కులిడి నిలిచినయక్కుమారవీరుని జేరఁదిగిచి సురుచి పూర్వవైరమును బాటింపక చిరంజీవివి కమ్మని దీవించె. మాత యగు సునీతిప్రేమజలధి చెలియలికట్టను ద్రెంచు కొని పొంగిపొరలె. వారలెల్లఱుఁ గొంతతడవు సంతతానంద మయ మగు ప్రేమరాజ్యమును బాలింప సాగిరి. పౌరజనాళి వీరమాత యగు సునీతిదేవిం గాంచి "తల్లీ! నీపూర్వభాగ ధేయము సుపుత్రరూపమున నేత్రపర్వం బొనరించుచున్నది. ప్రణతార్తిహరుం డగు నబ్జనాభుం డివ్విధంబున మీచేఁ బూజితుం డగుచున్నవాఁడు. ఇమ్మహాభక్తునికరంబున ధరా మండలం బెల్ల డంబు మీఱఁ జిరకాలము రక్షితం బయ్యెడుఁ గావుత" మని దీవనలు వెట్టిరి. ధ్రువకుమారుండు భ్రాతృసహి తుండై వారణేంద్రంబుపై నధివసించి నగరాభిగమనుం డయ్యె.

పురగోపురావళులును, కుడ్యద్వారవారములును స్వర్ణ కాంతు లీనుచుండె. రంభాస్తంభములు పుష్పమంజరీకలితము

లై సంశోభించుచుండె. విపణిమార్గములు ఘనసారకస్తూరికా గంధజలబంధురంబులై రాణించుచుండె. గృహప్రాంగణములు నవరత్నమయరంగవల్లీవిరాజమానంబులై కర ముద్దీపించుచుండె. నగరోపకంఠమునందలి యుద్యానవనతరుచ్ఛాయల నాశ్రయించిన శుకపికమిథునాళి యవ్యక్తమధురగానములతో ధ్రువకుమారునకు సుస్వాగత మొసంగుచుండె. ధ్రువుండు రాజమార్గమున నిర్గమించుతఱి,

మ. హరిమధ్యల్ పురకామినీజనులు సౌధాగ్రంబులం దుండి భా
స్వరసిద్ధార్థఫలాక్షతప్రసవదూర్వావ్రాతదధ్యంబువుల్
కరవల్లీమణిహేమకంకణఝణత్కారంబు శోభిల్లఁ జ
ల్లిరి యాభాగవతోత్తమోత్తమునిపై లీలాప్రమేయంబుగన్.

ఉత్తానపాదుఁ డి ట్లతివైభవంబునఁ గుమారునిం గూడి జగజ్జేగీయమాన ప్రభలతో విరాజిలు రాజసౌధంబు నింద్రుం డమరావతిం బోలె నలంకరించె. ఇప్పగిదిఁ బురప్రవేశం బొనరించిన రాజర్షి యగు నుత్తానపాదుఁడు హర్షోత్కర్షంబులు మనంబున ఘనంబుగఁ బెనంగొన నక్కుమారతల్లజుని ప్రభావిభవాతిశయంబులు గనుంగొని నయనకల్హారము లానంద మరంద బిందుసందోహమ్ములఁ జెమ్మగిల్ల నుమ్మలికమ్ము మాని యవ్యయానందంబునఁ గాల మేగించుచుండె. ధ్రువకుమారుండును సర్వజనానందసంధాయియై నవనవోన్మేషయౌవనమునఁ బౌరజననయనచకోరములకుఁ బార్వణచంద్రబింబమై దీపించుచుండె. మాకుమారునికరణి రాణించునిజకుమారవరునిఁ గాంచి చిత్త

మున లేకె త్తినయానందమున నాతని సామ్రాజ్యాభిషిక్తుం జేసి యుత్తరవయఃకాలంబున శాంతచిత్తముతో నాత్మగతిం బొందఁ గృతనిశ్చయుఁడై వృద్ధభూపతి వానప్రస్థవృత్తి నవలంబించె.

రాజ్యలక్ష్మిని చేపట్టిననాఁటినుండియు ధ్రువుండు ప్రజల నాత్మప్రజలంబోలెఁ బోషించి పాలించుచు రూపొందిన ధర్మదేవత నాఁ బౌరజనాళిచే మన్ననల నందుచుండె. అనంతర మాధరాతలేంద్రుండు శింశుమారప్రజాపతికిఁ గూఁతురైన భ్రమి యనునారీమణిని బరిణయంబై దానివలన సంతాన ఫలముఁ బొందె. వెండియు వాయుపుత్రిక యైన ఇల యను కాంతాలలామను స్వీకరించి యుత్కలనామకుం డను నొక్క కుమారవరుని నసమానరూపలావణ్యాతిశయంబులఁ బరిఢవిల్లు నొక్కకన్యారత్నమును గాంచె. ధ్రువధ్మాతలేంద్రునిభ్రాత యగు నుత్తముఁడు వివాహయోగంబు లేకయే మృగయావినోదార్థము హిమవన్నగ ప్రాంతకాంతారంబులఁ గ్రుమ్మరుచు నొక్క యక్షకులసంజాతునిచే నిహతుం డయ్యె. వానిమాత యగు సురుచియు నీవార్తచే నార్తిఁ గుందుచు వనవీథులం బడి పరిభ్రమించుచు దావపావకశిఖల కాహుతి యయ్యె.

ధ్రువుండు భ్రాతృమరణసంజనితశోకవ్యాకులచిత్తమున నుగ్రుండై బాణాసనము బాణితలమ్మున సంధించి జైత్రం బను రథం బెక్కి యుత్తరాభిముఖుండై చని హిమవద్ద్రోణియందు గుహ్యకవాసం బయినయలకాపురంబుఁ బొడఁగని యాపురోప

కంఠమున విడిసి మహోద్రేకంబున శంఖమును బూరించె. ఆశంఖారావము భయంకరధ్వానము లీనుచు దిగంతంబుల నిండి యక్షకాంతలగుండియలు ప్రీలం జేసె. యక్షభటాళి రిపుం డెవ్వఁడో తమపురిం దాఁకె నని సమరోత్సాహంబు సంధిల్ల వివిధాయుధోపేతులై యొక్కుమ్మడి వానిం జుట్టు ముట్టిరి. అంత నమ్మహారథుం డగుధ్రువుండు దుర్నిరీక్షప్రతా పంబున విజృంభించి తన్నలమికొనిన పదుమూఁడువేలసేనా సముదయంబులఁ జీరికిం గొనక చిచ్చఱపిడుగట్లు నిశితశర పరంపరలఁ బిలుకుమార్చె. యక్షులంద అమ్మహోదారు పరా క్రమప్రకటధైర్యకరలాఘవంబును బలుమాఱు నుతించుచు రోషకషాయితాత్ములై హుమ్మని డీకొని వానిపై శరవర్షంబులు గురియించిరి. అత్తఱి నాతఁడు మబ్బులమాటున డాఁగు గుబ్బలివడువున నేమి చేయుటకుఁ దోఁపక పెంపఱియుండె. సిద్ధగణంబులు మింటం గంపించుచు హాహాకారంబు లెగయ ధ్రువపయోరుహహితుండు దైత్యసముహార్ణవమందు మునింగె నని చింతింప సాగిరి. ఆపోటుమానిసిం గెలిచితిమి గెలిచితి మని యక్షవీరు లెల్లరు నుల్లములం బెల్లుగ సంతసిల్లి గేలి యొనర్పం బూనిరి.

అంత ధ్రువుండు హిమకణంబులఁ దూలించు ప్రచండ మార్తాండునిభంగి చండకార్ముకమును జే సంధించి వివిధ నారాచపరంపరలచే నరిసేనను బింజపింజలుగఁ దూలించుచు ప్రభంజనుండు మేఘావళిం బాఱఁదోలుగతి యక్షసైన్యములఁ

జించి చెండాడఁ దొడంగె. ధ్రువునినిశితబాణఘాతములచే శాత్రవసైన్యనివహంబునఁ బెక్కండ్రు వికలాంగు లయిరి. మణిగణస్థగితకిరీటములతో నొప్పారు నౌదలలతోడను, సముజ్వలమణికంకణాదులచే విరాజమానం బగు భుజనికరముతోడను రణరంగము వీరమనోహరాకృతిం బూని రమ్యంబయి తనరారు చుండె. మణిగణదీపితం బగు రుధిరప్రవాహము వింతకాంతుల నీనుచు భూతసంతతులకు విం దొనరించుచుండె.

యక్షసైన్యనికాయంబున హతశేషులు సమరవిముఖులై హరిరాజమును గాంచి పరుగిడు మదకరీంద్రబృందమట్లు పలాయితులు కాఁజొచ్చిరి. రాక్షసమాయలను గప్పియున్న ధ్రువుండు వారికార్యవిధాన మెఱుంగ నేరక సారథిం గని "సారథీ! యిబ్భూతలంబున మాయావులకృత్యము లెఱుంగ నెవ్వ రోపుదురు?" అని వచియించి తత్పురప్రవేశంబునకుఁ ద్వారపడునంత నప్పురవరంబులు గానరాకుండుటయు నాప్రయత్నమును మాని కర్తవ్య మెఱుంగక కొండొకవడి చింతించుచుండె. అయ్యెడ మహాజలధిఘోషంబు ననుకరించుశబ్దం బొక్కటి యాతనికి శ్రవణగోచరం బయ్యె. మహావాయుసంజనిత మైన రజఃపటలము కకుబంతమ్ముల నాశ్రయించె. గర్జానినదంబు లగుజీమూతవ్రాతము నభోవీథిని భీకరాకారము దాల్చి విహరించుచుండె. ఇట్టివిచిత్రసంఘటనమునకుఁ గారణం బారయుచు నిలిచిన ధ్రువునిమీఁద రక్కసిమూఁకలు బోరన

మస్తిష్కపురీషమూత్రపలలంబుల మొత్తములు వియత్తలమ్ము నుండి గురిపింపఁ దొడంగిరి. కట్టెదుట మత్తగజవ్యాఘ్ర సమూహము లుగ్రమూర్తులఁ దాల్చి దీపించుచుండె. ఉద్భట తరంగానీకమునఁ దుఱంగలించుసముద్రంబును, గల్పాంత భీషణం బయినమహాహ్రదంబును ముందువెనుకల దూబూచు లాడుచున్నట్లుండె. ఇవ్విధంబున మాయావు లగుయక్షులచే నవిరళభయంకరంబు లగునసురమాయలు ధ్రువునిపట్లఁ బ్రసర్శితము లగుచుండె.

ఇట్టి భయంకరవైచిత్ర్యములఁ దిలకించి దైత్య మాయావాగురను నిర్గమించుమార్గం బెద్ది యని చిత్తమునఁ దత్తరపడుచుండిన ధ్రువునిసమక్షమున మునినికాయము ప్రత్యక్షంబై "అనఘాత్మా! లోకపావనం బయిన యెవ్వాని దివ్యనామంబు నాకర్ణించి సంస్మరించినమాత్రంబున భక్తావతంసములు దుస్తరం బైన మృత్యువు నేని సుఖవృత్తిం దరి యింప నోపుదురో, యెవ్వానిచిదాకారము సదా మముబోంట్ల యెదను దేదీప్యమానప్రభలతో నర్తనం బొనరించుచుండునో, యట్టియీశ్వరుఁడు పరుఁడు భక్తజనార్తిహరుం డొక్కరుఁడె నీయార్తిం బరిమార్పఁ గలం" డని యుగ్గడించి నిజేచ్ఛం జనియె. అక్కరణి నానతిచ్చిన మౌనివరులహితంబును మౌళిఁ దాలిచి కృతాచమనుండై ధ్రువుండు లక్ష్మీవిభుని పాదనలినమ్ముల స్మరియించి మహోగ్రం బగునారాయణాస్త్రంబు గార్ముకమున మంత్రపూర్వకంబుగ సంధించుచు,

విమలం బయిన వివేకోదయంబునం జేసి రాగాదికర్మములు సమయుభంగి గుహ్యకమాయాంధకారము దవుదవ్వుల విరిసి పోయె. వెండియు,

మ. వరనారాయణబాణరాజ్జనితదుర్వార ప్రభాహేమపుం
ఖరుచిస్ఫారమరాళరాజసితపక్షక్రూరధారారణ
చ్ఛురసాహస్రము లోలి భీషణవిపక్షశ్రేణిపై వ్రాలె భీ
కరరావంబునఁ గానఁ జొచ్చుశిఖిసంఘాతంబుచందంబునన్.

ఇత్తెఱంగున నిశితప్రదీప్తం బగుబాణపరంపరలచే వికలాంగు లయి వెతలొందు పుణ్యాజనులు పృథుహేతిపాణులై భూరిభుజగప్రకరంబులు ఖగనాథునిం గాంచి యెదిర్చి పేర్చు చందమునఁ జిత్రరథుని నొక్కపెట్టునఁ జుట్టిముట్టిరి. యతఁడు పరివృతుం డగుధ్రువుండు భుజావిజృంభణమున సింహనాదం బొనరించుచుఁ జండతరకాండమండలమున శాత్రవనివహంబును శాంతిపదంబును బొందించుచుండె.

ఇవ్విధమునఁ జిత్రరథుం డగు ధ్రువునిచేఁ బరిమార్పఁబడుచుండిన నిరపరాధు లగుగుహ్యకులం జూచి యతనిపితామహుం డయినస్వాయంభువమనువు మునిగణపరివేష్టితుం డయి చనుదెంచి వానిచేఁ బూజితుండై ధ్రువు నుద్దేశించి "వత్సా! శాంతింపుము. శాంతింపుము. భ్రాతృమరణక్లేశసంజనితరోషకషాయితాత్ముండవై నిరపరాధు లయినవీరిని ద్రోహింపఁ బూనితివి. భూతహింస గావించుట పశుప్రాయు లగుదేహాభిమానులకుం జెల్లుఁ గాని సాధువర్తనులకుం దగదు.

శిశుప్రాయముననే సర్వభూతశ్రేణి నాత్మభావంబునఁ దలంచి నిష్ఠాగరిష్ఠుండవై లోకారాధ్యుం డగుపరంధాముని సేవించి కీర్తి నందినపరమభాగవతాగ్రేసరుఁడవు. భాగవతులచిత్తం బులకుఁ గడుఁ గూర్చువాఁడవు. నీయట్టివాని కిట్టిబెట్టిదపు గార్యములు సేయ సమకట్టుట సంభావ్యం బగునేత కానోపదు. కార్యకారణసంఘాతరూపం బయిన విశ్వంబున నీభ్రాతృమరణకారణం బేకతంబున నిర్ణయింపఁగలాఁడవు! కర్మాధీనము లయిన భూతవ్రాతములు మహావాయువు ననుస రించు రజఃపటలంబుచాడ్పున నస్వతంత్రంబులై యనువర్తించు చుండు. జగత్కారణుం డగుకర్మసాక్షి యీ సృష్టిపాలన విలయంబులం గర్త కానివాఁడునుం బలెఁ జూపట్టుచుండు. తండ్రీ! ఈయక్షులు నిరపరాధులు. నిర్దోషులు. అవధ్యులు. ఒక్కనికై పెక్కండ్రఁ గ్రక్కతంబున నని మొనఁ ద్రుంగుట భావ్యంబు కానేరదు. కుమారవీరా! ఇయ్యది మను కులంబున కనుచితకర్మంబు. భగవానుఁ డనుగ్రహింపఁడు. పంచాబ్దములనాఁ డీడుకోడెగాండ్రలోఁ బినతల్లియాడినమాట లకుఁ దాళ నోడి జననీజనకుల వీడి కాననాంతరముల ఘోర తపం బొనరించి లోకోత్తరం బయినయున్నతపదంబు నందిన మహాభాగుఁడవు. నీకీమత్సరం బేల? వత్సా? సర్వాశుభహాని యైన రోషంబు మాని రాగద్వేషంబులం దగులంబువీడి సర్వ భూతావాసుండును, నానంద తేజోమయుండును, నవ్యయుండు నగు మాధవునియందుఁ జిత్తమును హత్తించి చిరకీర్తియుతుం

డవు గమ్ము. అనఘా! నీదుసోదరహంతకు లని మదిఁ దలంచి యక్షవారమును వధియించి ముక్కంటి కనుంగుసఖుం డయిన కుబేరునకు నపరాధం బొనరించితివి. కావున నీ వాయర్ధ విభుని నర్థించి సుప్రసన్నునిఁగఁ జేసికొను" మని వచియించి ధ్రువునిచే సత్కృతుండై స్వాయంభవుఁడు ఋషిగణయుక్తుం డై యాత్మీయధామమునకుం జనియె.

అంత నాథనదుఁడు యక్ష చారణ విద్యాధర దివిజగణ సేవ్యమానుం డయి రోషరహితుం డైన ధ్రువుని సమీపించి కృతాంజలియై "ఓహో! క్షత్రియకుమారా! భవదీయపితా మహుని యాదేశంబుకతంబున దుస్త్యజం బయిన విరోధం బుడిగితివి. అటు గావున నీయందు డెందము ముదం బందెడిని. సృష్టిస్థితిలయంబుల కనయము కాలమె కర్తయై వర్తించు చుండు. కావున నీయనుంగుభ్రాతను నిధనంబు నొందించిన వార లీయక్షవరులు కారు. మఱియు నీవే యకారణంబుగ నీపుణ్యజనానీకమును దునుమాడితి వనియు నోనాడఁ జనదు. ఈశ్వరవిలాసములనంతములు. మించినకార్యమునకై చింతిం చుట గతజలసేతుబంధనంబ యగు. అనంతామేయశక్తి యుతుం డగు జగదీశ్వరుని సేవింపుము. నిరంతరము నీకు మే లయ్యెడు. నీమానసమిళింద మంబుజనాభపాదారవింద మరందపానంబున మత్తిల్లి మధురగానం బొనరించుట నే నెఱుంగుదు. అట్లగుట నీమనోవాంఛితం బగువరంబు సఫలీ కృతం బయ్యెడు. కావున నెఱింగింపుము. అవశ్యంబనుగ్రహిం

చెద." అనవుఁడు రాజరాజుచేఁ బ్రేరితుం డయి భాగవతోత్తముం డగు ధ్రువుండు "ఏహరి స్మరణంబున నజ్ఞానతమః పటలము విరియంబాఱునో, యట్టిహరిస్మరణంబు తిరంబుగ హృదయంబున నిలుచునట్లు ప్రసాదింపు" మని వేఁడికొనియె. అందుల కాకుబేరుం డట్టులె యయ్యెడుం గాక యని వరం బిడి యంతర్ధాన మొందె.

పిమ్మట ధ్రువుండు దేవగణసంస్తూయమానుం డయి నిజావాసమునకుం బోయి, మంగళస్వరూపుం డైన పురుషోత్తమునియంద బుద్ధి నిలిపి ధర్మనిరతిని సేవించుచు, దీనవత్సలుం డయి పౌరజనాళిని గన్నబిడ్డలక్రియ నాదరించుచు, మేదురంబుగ యశశ్చంద్రికావల్లరులు దిగంతంబుల నెల్ల నల్లుకొనునట్లిరువదియాఱువేలేండ్లు త్రివర్గసాధనంబుగ రాజ్యము బాలించి విశ్వం బెల్ల భగవన్మాయారచితం బగు చిత్రపటంబుగా నాత్మఁ దలపోయుచు,

చ. మనువిభుఁ డంత భృత్యజన మంత్రి పురోహిత బంధు మిత్ర నం
దన పశు విత్త రత్న వనితా గృహ రమ్యవిహారశైల వా
రినిధిపరీతభూతలహారిద్విపముఖ్యపదార్థజాలముల్
ఘనమతిచే ననిత్యములుగాఁ దలపోసి విరక్తచిత్తుఁడై.

నిజనందనునకుఁ బట్టంబు గట్టి బదరికావనాంతరసీమకుఁ బయనం బయ్యె. అవ్విధంబునఁ బురంబు వెల్వాడి బదరికాప్రాంతశైవలినీపుణ్యతీర్థమునఁ గ్రుంకులిడి పరిశుద్ధాంతఃకరణుండై పద్మాసనంబు వైచికొని, పవనుని బంధించి ముకుళితనేత్రుఁడై పద్మపత్రనేత్రుని భజియించుచుండె.

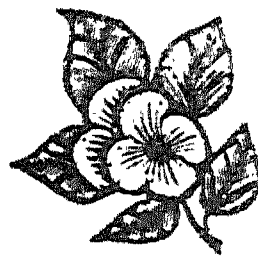
అవ్విధంబునఁ దపం బొనరించురాజేంద్రునిసమక్షము నకు దివ్యప్రభలతో వెలుంగువిమానం బొక్కటి గంభీర ఘోషంబున వచ్చి నిలిచె. అందు సర్వలక్షణసంశోభితు లగు పురుషవరేణ్యు లిర్వు రుండిరి. కిరీటాంగదకుండలధారులై తులసీదామములతో విరాజిలుకౌమారవయస్కులఁ గాంచి విష్ణుదూతలుగా నెఱింగి ధ్రువుండు బద్ధాంజలియై వారిని నమ్ర భావమున సేవించె. పుష్కరనాభభక్తు లయిన యాసునంద నందులు సంప్రీతచిత్తులై మందస్మితవదనారవిందు లగుచు ధ్రువునిం గాంచి "ఓయీ! నరేంద్రచంద్రా! నీకు భద్రం బయ్యెడుఁ గావుత. ఆకర్ణింపుము. అయిదేండ్లనాఁడు మేధా నిధివై యుదాత్తతపోవ్రతనిష్ఠం బూని మధుసూదను నంత వానిని బరితృప్తుం జేసిన భక్తావతంసుఁడవు. అద్దేవదేవుఁడు నీయెడఁ బ్రసన్నచిత్తుండై నిన్నుఁ గొని తేరఁ బనుపగా వచ్చిన వారము. మాధవపదసాన్నిధ్యమునకు దయసేయుము. రాజా గ్రణీ! పరమభాగవతోత్తము లెద్దానిని మహోత్తమపదం బని సర్వదా భావించి నుతియించుచుందురో, దేనిని ప్రభా కర సుధాకర తారాగ్రంబులు వలగొనుచుండునో, యట్టివిష్ణు పదంబు కరంబు ముదం బొడఁగూర్చెడు రమ్ము. వైళంబ విమానారూఢుడవు గమ్ము." అని వచియించిరి.

అంతట ధ్రువుండు వారియాశీర్వాదములఁ గైకొని విమానంబునకుఁ బ్రదక్షిణార్చన లొనరించి హరిపార్షదు లయిన సునందనందులకు వందనంబులు చేసి హిరణ్మయరూప

మును ధరియించె. తోడనే సురదుందుభులు మ్రోఁగసాగె. కిన్నరకింపురుషాదులవీణాగానము సొంపు నింపుచుండె. విరుల ముసురు గురియఁ దొడంగె. అట్టిశుభోత్కరం బగుపుణ్యావసరంబున ధ్రువక్షితీంద్రుఁడు త్రివిష్టపంబునకుఁ బోవువాఁడై మాతృదేవతను దలంచుకొని యామెను బాసి పోనొల్లక యుల్లమునఁ బెల్లుగఁ జింతిల్ల దొరకొనియె. తద్విచారకారణం బెఱింగిన విష్ణుదూతలు వాని నవలోకించి వేఱొకవిమానంబు నధిరోహించి మునుముం దరుగుచుండిన తజ్జననిం జూపి ధ్రువునికుందు వాపిరి. ఆవింతచెయిదములఁ గాంచి ధ్రువుం డింతిం తనరానిసంతసమున మంతుకెక్కె. దేవతలు పుష్పవర్షము గురియించుచుండ మాతృవిమానముపిఱుంద విమానారూఢుం డయి చని చని గ్రహమండలంబును, లోకత్రయంబును, సప్తమునిమండలంబును గ్రమంబున నుత్తరించి విష్ణుపరాయణుం డైన ధ్రువుం డవ్వలఁ దనరారు శ్రీహరిపదంబు నంది త్రిలోకచూడామణియై వెలుంగుచుండె.

అద్దిరా! పంచవర్షప్రాయమున నాత్మగౌరవమునకై వాదులాడినభూధవనందనుఁడు, మనోరథసంసిద్ధికై దారుణాటవులం గ్రుమ్మరి యుగ్రతపంబున నీశ్వరానుగ్రహంబు వడసిన బాలభక్తుఁడు, ధరామండలం బెల్లఁ గరాగ్రంబునఁ బాలించి యశము గాంచి మించిన రాజేందుమౌళి, అపవర్గప్రాప్తికై దేవవిమానము స్వాగతం బిడు సుముహూర్తమునఁ దల్లిపాదపద్మముల నుల్లమునఁ దలపోసి భజియించిన మాతృభక్తివరా

యణుఁడు, పాఠకలోకము నుల్లములు చల్లవడఁ జేసిన సల్లలిత ప్రతాపచారిత్రుఁడు, ధ్రువుండు విద్యార్థిబృందమున కాదర్శప్రాయుఁడై యభిమతార్థముల ననుగ్రహించి యోముఁ గావుత! వెండియు నీధ్రువచరిత్రమును ద్వాదశిని, పద్మబాంధవవాసరమున, శ్రవణనక్షత్రమున, దినక్షయమునందు, సంక్రమణవ్యతీపాతములయందు భక్తిశ్రద్ధలతోఁ బఠియించిన గేస్తులనిస్తులతమఃపాశములు పటాపంచలై శుభం బొనఁ గూడుఁ గావుత!

నారదుఁడు

భరతఖండమునఁ బౌరాణికమహాయుగమునందలిభాగవతకథామృతనిధిని మథియించినచోఁ జరితామృతములు విబుధుల కాస్వాదనంబుగఁ గ్రోల నబ్బఁగలవు. కకుబంతవిశ్రాంతకీర్తిశోభితు లగు పురాణపూరుషుల యత్యద్భుతవర్తనములఁ గన్నులారఁ గాంచి యానందించి తరించుభాగ్యము లేకపోయినను, పురాతనకవివతంసుల యవదానవిశేషంబువం జేసి యుదంచిత మగు వాఙ్మయప్రపంచమున సుసంచితములై తత్తన్మహిమంబులు నేఁటిపాఠకలోకమునకుఁ బ్రత్యక్షము లగుచున్నవి. వసంతాగమసమయమున బాలరసాలము నాశ్రయించి మృదుగాన మొనరించు గండుకోయిలచందమున, నమ్మహాభాగవతోత్తముల జీవితములఁ బెక్కురు కవిశిఖామణులు ముక్తకంఠములతోఁ బాడి ధన్యతఁ గాంచిరి. నవయుగారంభమునందలి భారతసంతానము తమభావ్యభివృద్ధికై పురాణయుగమును సందర్శించి యమ్మహనీయుల మహత్తరజీవితపరమావధుల గుర్తించి వర్తించుటయే శ్రేయోదాయకము. ఆజన్మప్రగాఢమై రూఢికెక్కిన భక్తిప్రభావమును విషమస్థితులయందు విస్పష్టముగఁ బ్రదర్శించి శుభ్రకీర్తి నందిన ప్రహ్లాదుని, నిఱుపేద యయ్యు నిశ్చలభక్తిపరాయణుఁడై భుక్తిముక్తుల నందినకుచేలుని, తన కపకారము సేయఁ బూనిన మునికుంజరునిదెస ద్వేషము వహింపక

సంతోషముతో భక్తియొనర్చి వాసి గాంచి మించినయంబరీషుని, క్రీడాసక్తమగు శిశుప్రాయమున నాత్మగౌరవమును వీడక భయంకరారణ్యప్రదేశములయందుఁ గ్రుమ్మరి నెమ్మనమ్మున నమ్మలికమ్ము వీడి హరిచరణమ్ము లాశ్రయించి యనన్యసాధ్యంబు లగువరంబులం బడసి నేఁటికిని గగనతలంబున న్నిలిచి భూతలమందలి లేఁతప్రాయంపుగుఱ్ఱల నీతిప్రవర్తనమునకు మార్గదర్శకుఁడైన ధ్రువక్షితీంద్రుని దత్తద్యశోగానమున బహూకరించిన పాఠకులు వేఱొక పవిత్రభాగవతాగ్రేసరుని విడువక కీర్తింపవలసి యున్నారు.

ఇమ్మహాభాగవతవతంసుని స్మరియింపని పురాణములు లేవు. పేర్కొననిగాథలు లేవు. తలంపనివాఙ్మయము లేదు. ఆతనిపావనపాదపద్మములు మెట్టనిప్రదేశంబులు లేవు. ఆతఁడు ముల్లోకములను సూర్యదేవునిచాడ్పున సంచరించు. వాయుదేవునిక్రియ వర్తించు. ఛాయయై పురాణపూరుషుల వెన్నంటి నడచుచుండు. మఱియుఁ జిత్రవిచిత్రసంఘటనములకుఁ గారణభూతుఁడై చూపట్టుచుండు. ఒక్కతఱిలోఁ బర్వతాగ్రమున నిలిచి యత్యీణదీక్షతో నీశ్వరతత్వమును మననము సేయుచుండు. వేఱొక్కనిముసమున నవరత్నమయాంగదబాహువల్లరులతో మొక్కులిడుభూపాలమౌళిమ్రోల వింతహాయలు దీపించుచుండు. మఱొక్కతఱి నాలుమగలయింటికియ్యములనడుమ నిలిచి యారాటములఁ బావుక్రియఁ బోరాటములకు నూతనపరిస్థితులు గల్పించుచుండు.

భూలోక భువర్లోక తపోలోకములు మున్నగు నూర్ధ్వలోకములును, అతల వితల రసాతలాద్యధోలోకములును నమ్మహాభాగునకుఁ గ్రీడారంగములు. ముప్పదిమూఁడుకోట్లవేల్పులును వానియనుగుఁదమ్ములకు దాసోహమ్మని మ్రొక్కుచు వాని నృత్తగీతములకుఁ జిత్తములు వికసింప సంతసించుచుందురు. ఆతఁడు జితేంద్రియుఁడు. నిత్యబ్రహ్మచారి.

విశాలఫాలభాగముతోఁ, బ్రఫుల్లనయనకల్హారములతో, రుద్రాక్షమాలికావిరాజితం బగు కంబుకంధరముతో, మేదురం బగు వీణానాదమున మేదినీతలమునఁ గ్రుమ్మరు నాభక్తవిశారదుఁడే నారదుఁడు. బ్రహ్మమానసపుత్త్రుఁడై కలియుగమును గూర్చిన యిఱువదిరెండువేలగ్రంథ మగు నారదీయపురాణమునకుఁ గర్తయై పదునెనిమిదిపురాణములు నైకకంఠ్యమున ఘోషించి స్తుతియింప మించినఋషీంద్రునిభక్తిశీలము భారత విద్యార్థుల పఠనీయగ్రంథములయందు మృగ్య మగుట కాలవైపరీత్యమే యన నగు. అమ్మహోదారచారిత్రుని 'జగడపుఁగూటిసత్తరు' వనియు 'తలకొట్లమారి' యనియు మాత్రమే గ్రహించిన బాలకమండలికి జాతీయతాప్రభాతశుభోదయదీప్తు లెక్కరణిఁ బొడసూప నేర్చు? నిర్జీవము లగు వ్యర్థగాథలతో నమూల్య మగు కాలధర్మమును వమ్ముసేయు విద్యార్థిపౌరుల హృదయవీథుల నున్నతాశయములకై వెదకులాడుట మరుమరీచికాసముదయమ్మున శుభ్రజలంబులకై యూటలూరెడు బాటసారులపరిపాటి కాక మానదు. అట్లగుటఁ

బాలకకిశోరముల భావియశస్సునకై యాశీస్సుల నిడు నీమహాని చారిత్రమును శ్రద్ధాళువు లయి పఠియింపఁ గోరుచుఁ గథారంభమును జేయుచున్నారము.

తొల్లింటి మహాకల్పమున సౌందర్యమాధుర్యగాంభీర్యాదిగుణములచే సుందరనారీజనబృందమునకు నయనాభిరాముండై ఉపబర్హణుఁ డనుపేరం బరగు గంధర్వశ్రేష్ఠుం డొక్కరుండు గలఁడు. ఆతఁ డొక్కనాఁడు లోకనిర్మాత లగు ధాతలచేఁ దా నుండఁగను గూడి యొనరించు దేవసత్రమను యాగమున దివ్యమంగళగానముం బొనరుచుటకై యామంత్రితుం డయ్యె. గానవినోదములకై గంధర్వగణమును నప్సరోజనమును గడువడిం జనుచుండె. నిరంతరము స్త్రీజనసేవితుండయి వినోదించు నుపబర్హణుఁడు గూడ వారిం గూడి యచ్చటికిం బోయె. విశ్వస్రష్టలచేఁ గావింపఁబడుచున్న జన్నము కన్నులపండువు సేయుచుండె. అచ్చరలేమలు విచ్చలవిడిం జేయు నృత్యగీతములతోడను, గాంధర్వకళావిశేషప్రదర్శనములతోడను నిబిడీకృతమై యాగవాటిక యాజ్యాదిహవిర్వినిర్గతసౌరభబహుళధూమపరీతవాతపోతముల సర్వజనహృదయానందసంధాయకమై తనరారుచుండె. అత్తఱి శ్రీహరికల్యాణగాథలను గీర్తించు నప్సరోగణనృత్యగీతంబులఁ బొల్గొనియు నొకించుక విముఖుఁడై వేఱొక్కచక్కిం జేరి యచ్చరమచ్చెకంటులతోఁ బచ్చవిల్తుని హెచ్చుపోడుముల నిచ్చమెచ్చు నుపబర్హణుఁడు విధాతలచూడ్కులం బడియె.

చేయునదియా దేవసత్త్రయాగము; యజమానులా బ్రహ్మలు; పాడఁబడునవియా దేవదేవుని యనంతలీలావిలాసములు. అట్టిపుణ్యావసరమున నీతిదూరులనేఁత లేరికి గోఁత పుట్టింపవు? తోడనే వారిజభవులనేత్రములు ప్రళయాగ్నికీలలవలెఁ జేవురించె. చిటచిటార్భటులతో విస్ఫులింగములు నయనగోళములనుండి రాలఁ దొడంగె. మనోహరప్రదర్శనము ముహూర్తమాత్రమున భీభత్సరంగముగ మాఱిపోయె. తోడ్తోన కటంబు లదరఁ బటపటం బండ్లు గీటుచు వారు గంధర్వవీరునిం గాంచి "ఓయీ! గంధర్వకుమారా! నీ విటుఁ బంకజాతాయతాక్షుని గూడి పాడ నేరక కామినీవారముతోడ విహరించుచుండిన కల్మషమున నష్టతేజుండ వగుచు ధారుణీతలమున శూద్రజాతిం జనియింపు" మని శపియించిరి. ఔరా! ఎంతమతిమంతునేని కాంతానలోలత బలువంతలపాలు చేసి యధఃపతితునిఁ జేయక మానదు గదా!

అట్లు శాపవశమున నుపబర్హణుఁడు వేదవాదు లయిన యోగిజనులయింట నూడిగము సేయుదాసికడుపునఁ బసిపాపఁడై జననంబు నొందె. అక్కాంత బాలకుని ప్రేమభరమున నుచితరీతిని బోషించుచు లేఁబ్రాయముననే మునిజనసేవను నియోగించె. అయ్యేది వానకాల మగుటఁ జాతుర్మాస్యంబున నేకస్థలనివాసము సేయ సంకల్పించుకొనిన జడదారులనడుమ నీబుడుతఁడు మెలఁగఁ దొడంగె. వారలసపర్యలయం దీబాలకుఁ డించుకయేని యేమరక యాటపాటలచేఁ

వీటిబుచ్చక భక్తిపాటవమున సన్మహనీయుల సేవించుచు
వారు లొనరించు బ్రహ్మవాదముల వీనులవిందుగా వినుచుండె.
మంగళప్రద మని భావించి వారియెంగిళులు ప్రీతిమెయి
నారగించుచుండె. ఎండవానల సరకుగొనక వారిదండ నిలిచి
భక్తిమై కనుసన్నల మెలంగుచుండె. వర్షకాలశరత్కాలము
లతిక్రమించుదనుక నీబాలుఁడు వారల నియతితో సేవించు
టంజేసి యత్తపసివేల్పు లీయర్భకునియెడ నిర్భరకృపాంత
రంగు లయిరి. అనంతరము వారు శ్రీకృష్ణభగవానుని దివ్య
చారిత్రములఁ జదువుచు, వర్ణించుచు, గానము సేయుచు
బ్రహ్మానందరసాబ్ధి నోలలాడుచుండిరి. మునీశ్వరులపాదచ్ఛా
యల ననుసరించి వర్తించు నబ్బాలుఁడును శ్రీకృష్ణచరితామృ
తమును వీనఁజేరల జుఱ్ఱుచుఁ దన్మహిమాతిశయము గుర్తె
ఱింగి యన్యమును వీడి విష్ణుసేవనమే యిహపరసాధనం బని
కృతనిశ్చయుఁ డయ్యె. దానంజేసి యప్పుడు యోగిజనం
బుల యనుగ్రహంబునకుఁ బాత్రుండయ్యె. అక్కతనమున నిజ్జగ
మంతయు మాయాపరికల్పిత మ్మనుజ్ఞానమును ప్రకృతిగుణాపరి
హారిణి యగు హరిభక్తియుఁ బ్రభవించె. అంత నయ్యోగి
జనములకు దీక్షావసానసమయము సమీపించుచు, యాత్రావ
సరము నన్వేషించుచు నేయపచారముల నెఱుంగక నిరంతర
భక్తిపరీతచేతస్కుఁడై శ్రీహరిచరణసరోరుహమ్ముల సేవించు
నాకుఱ్ఱనియెడ వారు సంప్రీతచిత్తులై యవ్యాజానురాగమున
నీశ్వరతత్త్వమును సంపూర్ణంబుగ నుపదేశించి దేశాంత
రంబు చనిరి.

అనంతర మబ్బాలుకుండు వారియుపదేశము ననుసరించి వాసుదేవుని మాయానుభావమును దెలిసికొని ప్రణవపూర్వకముగా మూర్తిత్రయాస్యం డగు సమ్మంత్రమూర్తిని భక్తి మీఱఁ గీర్తించుచుండ, నాపోఁడిగానియుదారవృత్తి కిచ్చ మెచ్చి భక్తవత్సలుఁడు వానికి ధైర్యసాహసముల ననుగ్రహించె. భిక్షుల సముఖమునఁ బరిచర్య సేయుకాలమున వానిమాత యూడిగపుసేఁతలయందు దా ననుభవించు కష్టనిష్ఠురముల నెన్నఁడును వానికిఁ జెప్పి యెఱుంగదు. తన పరాధీనవృత్తిం గూర్చి వానిచెంగటఁ దలపోయదు. ఆఁకలిదప్పుల బాధలఁ జెప్పి వాపోవదు. తన్నేలినవారి మందిరమునఁ గల పనుల నన్నిటిని గ్రమంబునఁ దీర్చి యిలు సేరి పొంగారు ప్రేమభరంబునఁ గుమారుని జేరఁ జీరి యూరుభాగమునఁ జేర్చి చుంచు మవ్వి చుబుకంబు పుణికి శిరము మూర్కొని పుత్రగాత్రపరిష్వంగమున నంగ ముప్పొంగఁ బెక్కువిధముల లాలించి పాలించుచుండు.

ఇవ్విధమున మాతృప్రేమకుఁ బాత్రుఁ డయిన యబ్బానిసపుత్రుఁడు తల్లిని విడనాడ నోడక నింటనుండియు మోహిగాక యెఱుక విడనాడక మాఱుచింత లేక మానియై కాలమేగించుచుండె. ఇట్లుండ నొకనాఁటివిభావరి నాతనిమాత సదనమును వీడి పాలు పిదుకుటకై వెడలుచుండునవసరమున

నాపిశాక మొకపాఁపత్రేనిపై మోపంబడియె. తోడ్తోన నామె భీకరవ్యాళవిషానలమహోగ్రజ్వాలాతతి కాహుతియై యిలాతలమునఁ గూలె. ప్రేమమూర్తియైన మాతృదేవత తల్లడపాటుతోఁ బల్లటిల్లుచు నస్తంగత యగుట చూచి మాతృవియోగానల దంద హ్యమానహృదయుఁ డయ్యుఁ గొండొకవడికిఁ దేఱుకొని, తత్త్వజిజ్ఞాసు వగుటంజేసి మోహ వశుఁడు గాక, మేలు సంధిల్లె నని యుల్లమునఁ దలపోసి యబ్బాలుఁడు వైష్ణవార్చనల కడ్డంకులు తీఱెఁగా యని మోదమున మిన్ను ముట్టె. భక్తాగ్రగణ్యుల చరిత్రములు వింతలు గదా !

అనంతర మబ్బాలుండచ్చోటు వాసి యుత్త రాభిముఖుఁడై చనిచని జనపదంబులు, నదీనదంబులు, పురం బులు, పట్టణంబులు, కిరాతపుళిందనికేతనంబులు, మృదుల నిస్వనవిహంగవిహారమందిరము లైన సుందరసరోవరములు నతిక్రమించి యొక్కనదీహ్రదంబునఁ గ్రుంకులిడి శుచియై వార్చి భయంకరసత్త్వసముదయాక్రాంతకాంతారమధ్యమున, నవవేణుకీచకగుల్మలతాగహ్వరములపొంత, రావిమ్రానినీడ విశ్రమించి గురుముఖమునఁ దా విన్నచందమున డెందమునఁ బొందికతోఁ బరమాత్మస్వరూపమును ధ్యానింప దొర కొనియె. ఆనందాశ్రులు వెల్లివిరియ శ్రీపతిధ్యాననిమగ్నుఁడై

యున్న వానితలఁపునకు దేవదేవుఁడు ప్రత్యక్షమైనయట్లు దోఁచె. అయుత్తరక్షణముననే యబ్బాలకుఁ డానందాబ్ధినిమగ్నుండై క్రమ్మఱ నద్దివ్యమంగళాకారమును గన్నులఁ జూడ వేఁడె. కాని కృతార్థుఁడు కాఁజాలఁ డయ్యె. అంతటఁ జేయునది లేక పులకితగాత్రుఁడై యాత్ర మందుచు నిర్మానుష్యం బయినకాననవీథులఁ బరిభ్రమించుచుండె.

అక్కరణి వనాంతరములఁ దిరుగాడువాని నుద్దేశించి వాఙ్మానసాతీతుం డగుశ్రీహరి గంభీరమధురభాషణముల "కుమారా! బేలవై యీలీల నేల శోషిల్లెదవు? ఎట్టులయిన నీ వీపుట్టువున నన్నుఁ జూడఁ జాలవు. కామాదిరిపుషడ్వర్గముల జయించి నిర్మూలితకర్ముఁడైన మునిముఖ్యుఁడే గాని కుయోగి నను గాంచఁ జాలఁడు. నీయార్తి హరించుటకై నా నిజమూర్తిని జూపితి. దీక్షమై నన్ను భజియించువాని దోషపుంజము లంటనేరవు. మత్సేవకతంబున నకుంఠితభక్తి యుదయించు. భయం బుడుగును. జన్మాంతరమునఁ గూడ మాయెడ వీడని గాఢతరభక్తి కుదిరి తిరుగాడుదువు. మాయనుమతినిం జేసి భక్తజనశేఖరుఁడవై యుదయింతువు. బాలకా! యీసృష్టియనంతరమున రాత్రి పోయినవెనుక నిర్దోషుఁడవై నిరూఢస్మృతితోడ జనియించి శుద్ధసాత్త్వికాగ్రగణ్యుండవై గణుతి గాంచెదవు" అని వచియించి మిన్న

కుండె. ఇట్లున్మహావాక్యము లాలించిన యనంతరమున నబ్బాలకుఁడు శిరము వంచి కరయుగళము మోడ్చి నమస్కరించి, శ్రీహరికరుణాంతరంగమున కాత్మ నుప్పొంగుచు, మదము దిగనాడి, మచ్చరముఁ బో విడిచి, కామక్రోధముల వర్జించి, పరమేశ్వరు ననంతనామముతోఁ గీర్తించుచుఁ, బరమభద్రములయిన తచ్చరితముల నిరంతరముఁ జింతించుచు, నిత్యనితాంతసంతుష్టస్వాంతుఁడై కాననాంతరముల వర్తించు చుండె.

ఇవ్విధంబున విషయవిరక్తచిత్తమునఁ గాలమునకై యాతఁడు నిరీక్షించుచుండఁ గొంతకాలమునకు మృత్యువు తనంతనె తటిచ్చలధ్వాంతమున వాని సమీపించె. తోడనే యప్పాపఁడు పంచభూతాత్మకమును, గర్వసంభూతమును నైన పూర్వదేహమును వీడి హరికృపావశంబునఁ బరమభాగవతదేహమును ధరియించె. అంతట నాఖిలం బగు ప్రళయకాలము సమీపించె. త్రైలోక్యసంహారసంజనితాయాసవశంబునఁ బద్మగర్భుండు ప్రళయకాలపయోరాశిమధ్యమున శయనించి నిదుర వోవుచుండె. అవ్విధంబున నిదురించు బ్రహ్మనిశ్వాసము వెంట లోనఁ బ్రవేశించి సహస్రయుగపరిమితానంతరమున నప్పద్మగర్భుఁడు మగుడ మేల్కాంచి పునఃసృష్టికుద్యోగించునవసరమున నాతని యుచ్ఛ్వాసమువలన మరీచి

మున్నుగాఁ గల మునిముఖ్యులతోఁ బుట్టినయాతఁడే నారదుం డనుపేర బ్రహ్మమానసపుత్త్రుఁడై పరఁగె. ఇత్తెఱంగున జనన మందినయాతఁ డఖండబ్రహ్మచర్యమును బూని, నారాయణ దేవుని యనుగ్రహాతిరేకమున మూఁడులోకముల బహిరంతర ములయం దెందును నడ్డంకి లేక, బ్రహ్మాభివ్యంజకము లైన సప్తస్వరంబులు దమయంతన మ్రోయు మహతి యనువీణియ తోడుగాఁ బద్మనాభుని పవిత్రగాథలఁ బాడికొనుచు నిరతి శయానందకందళితహృదయారవిందుఁడై స్వైరగతిం దిరుగాడు చుండు.

సంసారాంబుధిని మునింగి కష్టవాంఛలచే దురంతవేద నలఁ బొంది గుందెడివారిని విష్ణునామసంకీర్తనము తెప్పవలె దరిసేర్పక మానదు. పూర్వభవమున గంధర్వశేఖరుఁడై, శాపవశమున శూద్రగర్భసంజాతుఁడై, మునికులసేవనమున విజ్ఞానఖనియై, పరమభాగవతోత్తమరూపము నొంది ముల్లోక ములును సంచార మొనరించు నీవూతచారిత్రుని కళ్యాణ గాథను నిరవధికభక్తిశ్రద్ధలతోఁ బఠియించు బాలకానీకము నకుఁ బరమాత్ముఁ డీప్సితార్థముల ననుగ్రహించి యోముఁ గావుత.

వెండియుఁ బ్రజానిర్మాణశక్తి యలవడుటకై తపం బొన రించు దక్షగర్భసంజాతులకు నివృత్తిమార్గమును బోధించి

దక్షుని యాగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడై నారదుఁడు స్థానభ్రష్టత్వమును బొంది నాఁటినుండియు నిలువ నీడ లేక లోకసంచారము సేయుచుండె. దీని నాధారంబు చేసికొని కొందఱు కవిప్రకాండులు స్వవిరచితగ్రంథములయందు వలసినవిధమున సాక్షాత్కారము గావించుకొని యీపరమభాగవతాగ్రేసరునకు నీత్రికాలసంవేదికి నిర్హేతుకముగ నారోపించిన కలహాశీలత్వమును జదువరులు గుర్తించి యీ మునిమహాశయుని శుభ్రకీర్తులనే కీర్తించి తరియించెదరు గాక.